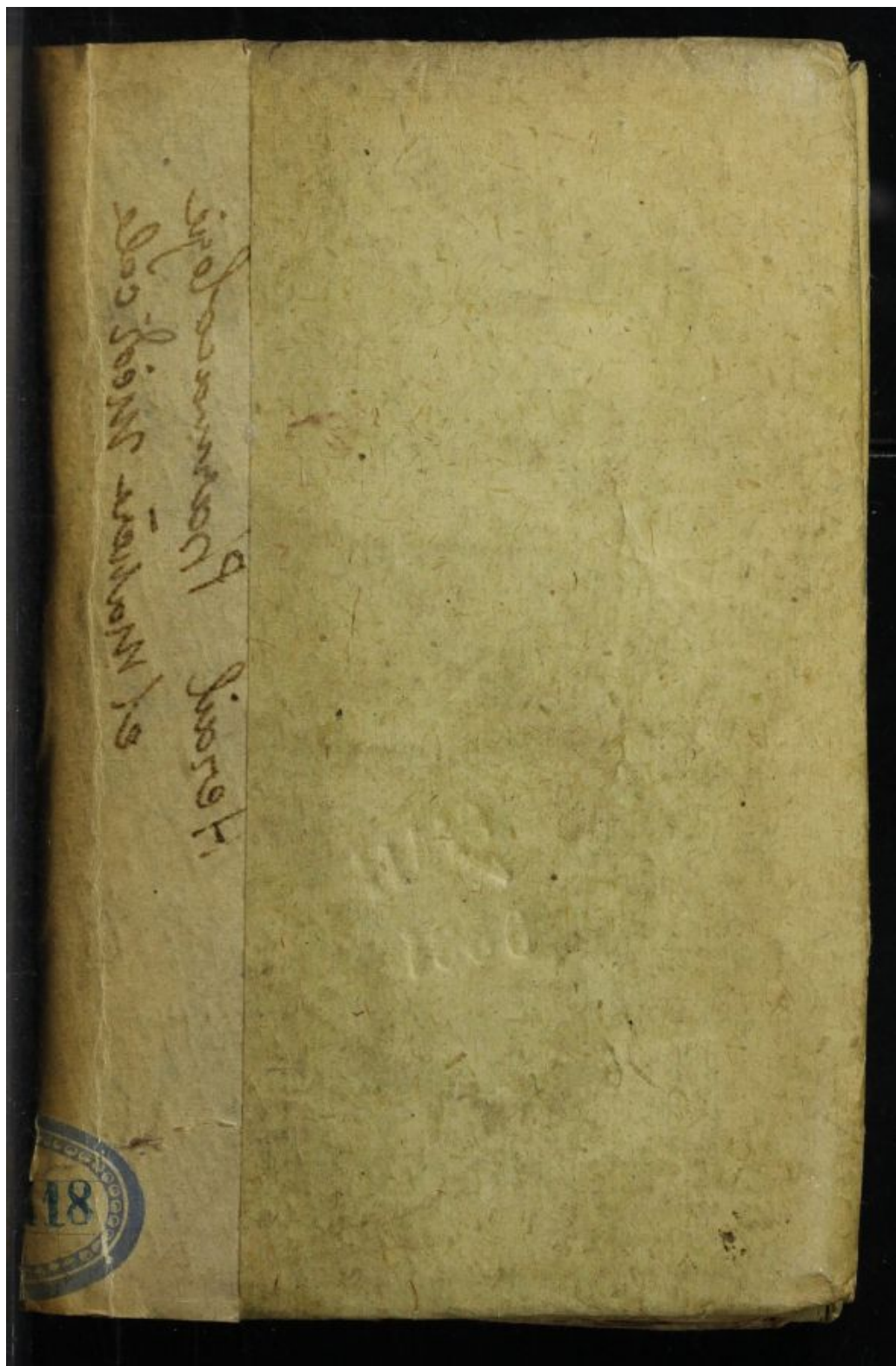

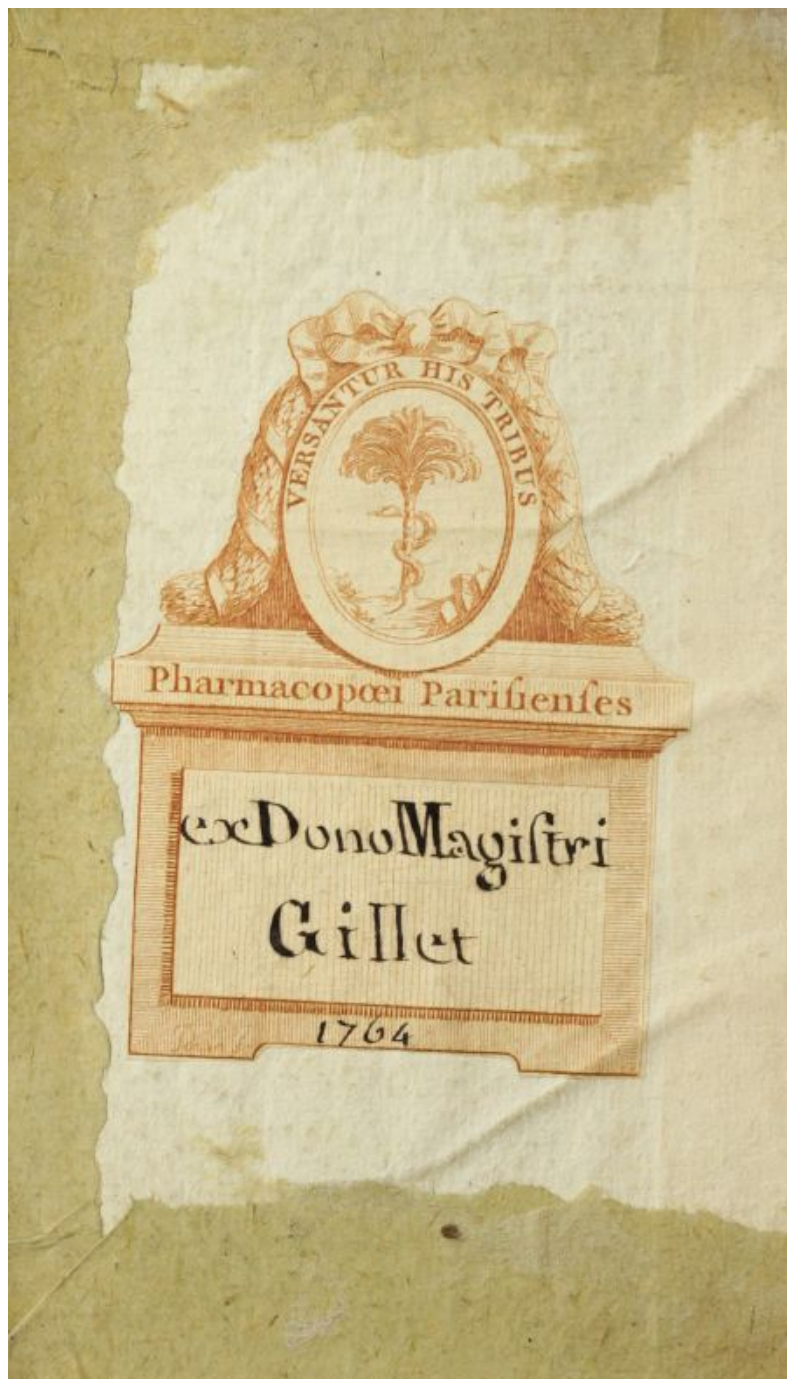
Wedel, Georg Wolfgang. Georgii Wolffgangi Wedelii, D. Medici ducalis Saxo-gothani, Acad. curios. Specimen experimenti chimici novi, de sale volatili plantarum, quo demonstratur, posse ex plantis modo peculiari parari sal volatile verum & genuinum.

Jenæ, sumptibus Johannis Bielckii, typis Viduae Samuelis Krebsii. M. DC. LXXXII., 1682.

Cote : BIU Santé Pharmacie 11418 (1)

11418

11418

GEORGII WOLFFGANGI
WEDELII, D.

Medici Ducalis Saxo-Gothani,
Acad. Curios.

SPECIMEN
EXPERIMENTI
CHIMICI NOVI,

SALE VOLATILI
PLANTARUM,

quo demonstratur,

Posse ex plantis modo peculiari parari
Sal volatile verum & genuinum.

JENÆ,

Sumptibus JOHANNIS BIELKII,

Typis VIDUÆ SAMUELIS KREB

M. DC. LXXXII.

DEDICATIO.

strictum tenuere, ut
ingratum me osten-
derem, si non publico
id contestarer monu-
mento. Neque enim
tantarum splendor
virtutum, quibus TE
mihi reddidisti admi-
rabilem, cum merita
compensari nequi-
rent, laudibus carere
debitis sustinebat; ne-
que tam insignis ami-
citiae nostrae vis exci-
tare

DEDICATIO.

tare me destitit, donec inter tot tantosq; tractus ingeniorum neutiquam id fraudi mihi futurum autumarem, si non mihi sed Tibi aliquod famæ spatium constituerem.

Utinam resciscat posteritas non levissimi foetus mei, sed cum nominis Tui, tum amicitiae nostræ inculpatae

DEDICATIO.

patae memoriam, quæ
primitus ex affecti
corporis Tui occasi-
one orta, tam sanctè
inter nos culta fuit,
ut nunquam redieri-
mus in gratiam.

Insurgerem hîc in
laudes Tuas, enume-
rarem publica merita
& privata, Te Theo-
logum, Te Philoso-
phum & Mathemati-
cum excellentissimū
præ.

prædicarem, Te propriâ virtute eò emicuisse adjicerem, ut in penetralia ipsa medicinæ admissus virtutes herbarum, morborumque tyrannidem accuratè scrutatus sis; Sed neque satis eloquentiæ ad animum meum declarandum mihi suppetit, neque humanitas & modestia Tua singula-

A 4 gula-

DEDICATIO.

gularis permittunt, ut contaminari à me amicitiae leges videantur, si prae-ter voluntatem Tuam laudes, utut meritissimas,prosequerer.

Non igitur pro eo, ut hoc munusculo parem Tibi gratiam, referre posse sperarem, sed ut testimoni-um solùm extaret, gratiae animi, specimen

DEDICATIO.

men hoc inscribere
nomini Tuo volui.

Hoc si æqui boni-
que consulens non,
tam ex dignitate suâ,
quam habet nullam,
quàm animi intentio-
ne & studio gratiosè
æstimes, gratulabor
mihi, & non ingra-
tum id fuisse Tibi, &
quod voto damnatus
meo occasionem hãc
arripuerim, meum

A 5 Tibi

DEDICATIO.

Tibi deferendi of-
ficiosum animum.
Servet TE DEUS!
Dabantur è muséo,
Gothæ d. 24. Octobr.
An. 1671.

*Nomini Tuo præ-
clarissimo deditis-
simus*

GEORG. WOLFFG.
WEDELIUS, D.

PRÆ-

PRÆFATIO

ad

Benevolum Lectorem.

ELegans sententia est Philo-
sophi I. politicor. c. 2.
εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγμα-
τα φύσιν βλέψαιεν, κάλ-
λιν ἀνέτω θεωρήσειεν. Si quis
ab initio res orientes & nascent-
es inspexerit, optimè ille veri-
tatem perspiciet. *Liceat nobis
addere earundem destructio-
nem & interitum. Ulti enim
ortus ipsius primordia perob-
scura sunt; ita etiam à priori,
ut loquuntur Philosophi, seu*
can-

PRÆFATIO

causis difficile admodum est indagare rerum naturam, qualitates & affectiones, sed à posteriori & affectibus id sæpius oportet ut concludatur.

His perscrutandis occupatam esse chymiam, illis nosse datur, qui sine præconceptâ opinione atratis manibus & facie sustinuerunt naturæ per ignem pandere mysteria.

Videas hîc duplici peccari nomine. Alii enim thraſonicis & sesquipedalibus verbis nil nisi mera crepant arcana, & tanquam adepti se non ut chymicos, sed ut oracula extolli gesti-

gestiunt, utpote quibus liceat
nudam sine veste cernere Deam,
& quibus imperium totum mor-
borum commissum sit, modò
non, ut dici assolet, pro Juno-
ne sepe nubem arripiant. Lau-
des quippe immodica medicina-
rum chemicarum primò inflant
hominum spes, deinde destitu-
unt. Magni viri suis natis
dant magna nomina pro lubi-
tu, nullo reclamante; sic &
quidam chimici nil nisi astra lia
ingeminant, nil nisi quod sola-
re, quinta essentia, primum ens,
materia prima &c. audit, ipsis
ad palatum est, ex solo haut
rarò

PRÆFATIO

rarò nomine metientibus virtutes. Ast ut non sequitur: hic dicitur Alexander, Julius Caesar; Ergò etiam re ipsâ herorum istorum facta amulatur, ne dicam, exprimit; ita & hoc loco sæpe cassâ non dignum est nuce, quod ceu sacrum eleusinium ventosis decantatur e-logiis.

Aliis religio est, chimica adsumere medicamina, nedum laudare, minus, proprias manus his polluere, ut vocant, sordibus.

Hi pro venenis habent producta chimica, aut minimum

mum admodum periculosa, quæ non possint nisi trepidante propinari manu, securos se magis credentes, si ampullas & triumphularum præscribant formulas, decocta, pulveres, infusa, nec observant interim non copiâ astimari exercitum, sed animi & corporis robore, & unicum granum piperis plus in se habere acrimoniæ, quàm centum papaveris semina.

Stat sua utrisque apud nos laus, & Galenicis & chemicis, si ab illis selecta & euporista, ab his verò benè præparata, utrobique concisâ & judiciosâ speciali

PRÆFATIO

*ciali medendi methodo junctâ,
mutuemur in humanum usum
remedia.*

*Fatendum verò est, longè fe-
liciores & physicorum & me-
dicorum futuram conditionem,
si non contenti lectione vario-
rum autorum, non traditio-
nibus, continuatâ successione à
veteribus ad nos traductis, sæ-
pe optimis, sæpe falsis, pro veris
tamen habitis, & ut novus li-
ber fiat, invicem exscriptis:
non denique subtilibus discepta-
tionibus & ratiunculis, anato-
men institueremus & perficere-
mus chemicam, verum à falso
secer-*

AD LECTOREM.

secernentes, & rationem cum
experientiâ jungentes, quid
fundamentum habeat in re,
quid minus, disquireremus. Ad-
de & illud, si liceret ubique &
preparare & dispensare medi-
cis medicamenta, quod alicubi
iisdem recusant, alicubi iisdem
recusatur. Interim multa ob-
scuris occultantur & sepulta
jacent tenebris, quorum veri-
tas, summo cum agrotorum &
posterorum commodo, ceu sol
ex puteo emergeret.

Sed tempus est, Benevole Le-
ctor, ut paucis de presenti Te
moneam opusculo. Verissi-
mum

*mum esse experimentum, sal-
volatile ex herbis conficiendi,
Tibi persuadeas interim, quæso,
donec propediem publicè in u-
sum tuum proponatur.*

*Illud verò non inventum qui-
dem à me, nec quasitum affir-
mo: quis enim inveniet, quod
non quaritur? quis autem qua-
rat, quod in rerum naturâ eo
modo esse nunquam audierit.
Nihilominus, juxta Platonium
illud l. 10. de republ. ἐπεὶ πολ-
λάτοι ὁξύτερον βλέπόντων,
ἀμβλύτερον ὁρῶντες πρότε-
ρον εἶδον, sæpe contingit, ut qui
hebetiore sunt acie, nonnulla
prius*

prius intueantur, quàm qui acutius cernunt.

Magnum & difficile apparet opus, sed levissimâ confit operâ, quin, quod de Lapide Philosophorum scribitur, opus est muliercularum. Nullam mihi inde quæro laureolam, neque in præjudicium ullius hominis quid à me dictum volo. Stylus ipse si videbitur unâ cum rebus negligentior & vacuus, omne id noveris paucis diebus in chartam conjectum, variis, ut fit, negotiis interpolatum, quibus etiam factum est, ut sollicitis non omnia potuerint mensurari unguiculis.

Multæ

PRÆFATIO AD LECTOREM.

*Multa passim nugæ, multa
temeritas, multa ineptia, inter
quas & nostræ. Vale, Benevo-
le Lector, & nostris laboribus fa-
ve, ne in medio interrupti ope-
re impediamur in proximè e-
dendo experimento ipso, aliisq;
ad prelum destinatis*

PRÆ-

PRÆFATIO

ALTERA.

Benevole Lector,

Quamvis non deessent,
quæ in alterâ editione li-
belli hujus vel mutari,
correctâ priori sententiâ, vel
addi in primis potuissent, scias
tamen, ob rationes alibi expo-
sitas, minus id cordi nobis fuis-
se.

Uni-

PRÆFATIO

Unicum illud monemus,
posse compendiosâ viâ ex foliis
& floribus recentibus sal volati-
le parari, quod exemplo folior.
cochlearia, & flor. liliorum con-
vallium illustrabimus.

Ex fol. cochlear. recentium,
â stipitibus liberatorum, vel fl.
lil. convall. recentium q. v.
indantur decerpta in retortam
vitream, donec, obturato e-
jusdem orificio cum chartâ,
solvantur in tabum, quod
diebus non ita multis vel he-
bdomade unâ alterâq; pera-
gitur.

Hinc

ALTERA.

Hinc ex ∴â destilletur, successivo igne, ~us urinosus, pro lubitu hinc rectificandus à phlegmate suo, nec penitus specifici odoris expers, servandus ad usum.

Referendum hoc ad part. II. c. 3. p. 22. Ipsam verò combinationem oleorum cum spiritibus urinosus illustrat ~olis *ci vinosus, ex calc. viv. v. g. & ~co ana cum ~ simpl. vel ~isato paratus, cum ipsis acidis miscendus quoq; facile; imò ipsa Ra dii, vel nephritica ex calc. viv. & Ole ~ri saturatior.

Sed

PRÆFATIO ALTERA.

Sed satis sit, hæc brevissimis monuisse, quæ alibi loco convenienti licebit invenire magis exposita. Vale. Dab. è Musæo Jenæ 1682. d. 26. Mart.

Q. D. B. V.

CAPUT I.

De virtute herbarum
in genere.

IN herbis magna latet
virtus. Herbarum medicinae *Medicinae*
jecerunt fundamenta, per *initia ab*
tot secula quamplurimis morbis, *herbis.*
humanum genus infestantibus, fe-
liciter adhibitæ. Vulnerati enim
primitus, vel alio modo læsi, coa-
cti quasi & impulsæ fuerunt, ut ab
herbarum applicatione sibi quære-
rent remedia, unde chirurgia, pars
medicinae antiquissima, Machao-
nem,

B

nem,

nem, Podalirium aliosque nobilitavit, paucarum licet solum notitiâ herbarum celebres.

*His veteres
solis usi,* Hinc apud *Plutarchum* l. 2. *symposiac. pag. m. 646.* Tryphon laudat Veteres *πλείστη κεχρημένους διὰ φυτῶν ἰατρικῇ, plurimis plantarum usos remediis,* Chironem item & Agenoridem, Cadmum, (qui duo primi medicinam facitasse credebantur) ægros suos solis herbis & radicibus sanasse, *subjungit.* Quo sensu etiam apud *Scholiasten Homeri,* ἡ δὲ χάρις ἰατρικὴ ἐκ βοτάνοις ἦν, id est, ut *Seneca* vertit, *medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum.*

*Sufficienter
tamen plantarum inde
crevit catalogus,* Suffecit hæc medicina botanica nihilominus, & uti cognitio plantarum suavissima non solum est, sed & utilissima, ita à levi in hoc primordio in tantum excrevit indagatione curiosâ illarum catalogus,
ut

ut jam suo tempore *Pergamenus* plantarum genus & numerosissimum, & virium robore præcellentissimum vocaverit. 6. de M. F. cap. 1. & integris libris pro nominum solum varietate enumerandâ nostro seculo fuerit opus.

Est stirpium erecta ad cœlum na-^{dignitas} tura, nostræ perfectionis æmula: cœli appetens longè, quàm nos, felicitus: qui frustra spectamus ipsum, nec nisi terram sapimus, dicente *Scaligero*.

Sed non locus hic destinatus plantarum elogio, quarum cogni-^{& cognitio,} tio tamen tam necessaria est medi-^{necessaria} co, ^{ως,} autore *Oribasio*, ^{ὅτι οἷόν τε} ^{medico.} εἶναι χωρὶς ἑαυτῆς ἰατρικῆν ὁρθῶς, ut sine hac non liceat rectè medicinā facere; id solum delibare lubet, quod sicuti stellata hæc tempe oculorum panegyri gemmas suas & virtutes, ubere & fœcundo ad-

B 2

mo.

modum proventu offerunt: ita has virtutes & dotes non solum admirari, sed etiam scrutari & rimari diligenter fas est.

Εν πᾶσι Φυσικοῖς θαυμάσιον π.
censente *Aristotele*. Hoc mirandum utique inquirendum est, cum ob admirationem philosophari inceperint homines, scribente eodem.

Chimia harum dotes pandit.

Chimia est alma ista mater, quæ Naturæ obstetricantes præstat manus, ut quas dotes ostendit oculis, & tanquam in speculo videnda exhibuit, eadem in usum humani generis feliciter parturiat.

Hæc Vulcani cultro in ipsa simplicium scrutatur viscera, ac quid utilis, quidve noxii in sinu gerant, & exhibeant tam delicata macrocosmi corpora, pandit. Licet hîc detecto conopéo videre thesauros & cimelia, quibus regnum

gnum vegetabile abundè super-
bit; datur hîc ad omnigenos mor-
bos officina instructissima. Corti-
cem, quo antiquis solùm frui con-
cessum fuit, removet, & nucleum
ipsum exhibet pyrotechnia. Adeo
crevit hodiè medicinæ armamen-
tarium, ut pro decoctis, pulveri-
bus, succis herbarum, liceat jam
aquas, spiritus, olea, salia, elixi-
ria, in humanum vertere u-
sum.

*Unde &
meliora &
suaviora
medica-
menta.*

Sed cum, juxta quosdam, py-
gmæa hætenus solum à plantis
procedant remedia, illis jam pro
seculi luxu non amplius paribus
sanandis ægrotis, heroïca verò &
generosiora ex animali & minerali
regno, feliciori longè successu,
quærant morborum artifices; no-
lumus quidem præferre & antepo-
nere vegetabilium hunc ordinem
digniori, nihilominus & ipsa plura

*Vegetabili-
um cum mi-
neralibus &
animalibus
compara-
tio.*

habere in recessu, quàm quæ vulgò innotuerunt hætenus, illis constat, quibus hæc indagare lubido est.

CAP II.

De analysi plantarum hætenus usitatâ.

*Principio-
rum Chimi-
æ ærum disti-
ffo.*

1.

Misso dubio isto, an ignis sit verus corporum analysta, notum est, constitutiva vegetabilium principia esse tria utilia: sal, sulphur & mercurium, & duo inutilia: phlegma & caput mortuum seu terram insipidâ. Quo de videri potest præter alios illustris D. D. Rolfincius chim. in art. form. redact. l. i. cap. 16. pag. 38. Febure tmitte de la chymie l. i. c. 2. p. 9. seqq. Glafer. traite de la chymie l. i. c. 3. pag. 6. Hæc, respectu inter se habito, iterum dividi possunt

2.

sunt

sunt vel *in fixa*, ut Sal & terram, & *volatilia*, ut phlegma, sulphur & mercurium. Vel, si accuratius ea considerentur, *in fixum*, ut terra, *volatilia* ut ☿, ☽, & *media*, ut ♀ & ☾.

His tertia divisio in *activa* & 3.
passiva principia jungi meretur, cuius infra cap. 8. facimus mentionem.

PHLEGMA, quemadmodum *Phlegma*, est inutile principium, sic & aqua ^{seu aqua} phlegmatica, vulgò destillata, plurumque parum de virtutibus suorum simplicium participant, nisi quæ sal volatile copiosius cum sulphure remixtum habent, ut aqua cinamomi, rosarum, &c. Hinc chymiatrorum ista asserta, aquas destillatas non esse reverà nisi herbarum sudores, non autem sanguinem illarum, item esse quasi aquas

B 4

plu

pluvias viridium & recentium. Imò ab aliis cadavera officinarum appellantur, nisi sint fermentatio-
ne paratæ & spirituosæ, nam quò
pauciores habent spiritus aquæ
destillatæ, eò sunt ignobiliores.

*Habent in
se aliquid
de sale vo-
latili.*

Aliquotam verò partem $\ominus$ lis
volatilis, nimio calore ignis, præ-
sertim vesicæ, cujus gradus longè
intensior est igne arenæ, cum a-
quâ deliquatam, simul ex parte
sublimari, argumento est, quod
aquæ destillatæ minus putrescunt,
aeræ volatilitatis naturæ quasi
participes factæ.

Spiritus,

SPIRITUS vegetabilium, sub
§ii nomine vulgò venientes, me-
dio loco inter aquas & olea positi,
particulis sapidis, volatilibus, &
naturæ fermentescibilis gauden-
tes, unà cum oleis $\S$ tis habentur à
nonnullis inter chemicè præparata
reme-

remedia omnium optima, & ut aqua sub specie roris guttatim descendunt, ita spiritus striatim per alembicum prodeunt.

Omnes sunt subtilium partium *An omnes*
& egregiæ activitatis, omnes *sint ejusdem*
etiam calidi, unde ob has commu- *naturæ.*
nes affectiones sunt, qui non differre spiritus ab invicem, & universos potius ejusdem naturæ esse contendunt; quod tamen, si odorem & saporem attendamus, vix locum habere potest.

OLEA ab aliis herbis copiosius *Olea,*
ab aliis parcius procedunt, particulis rotundis, ramosis tamen & in se implicatis, balsamicis, suavibus & inflammabilibus conspicua, calorem in nobis intendunt, omniaq; subtilitate suâ pervadunt, ut doses non tam guttulis, quam guttas dosibus metiri in quamplurimis jubeamur.

B §

Hæc

*An vires
simplicium
suorum ob-
tineant.*

Hæc an plantarum suarum specifi-
cas obtineant dotes, ut oleum
caryophyllorum stomacho, anisi
pectori, citri cordi &c. dicata
sint, à Chemicis quibusdam dubi-
tatur, judicantibus, gradibus so-
lùm ea leviter differre, & in quali-
tate calefaciendi, digerendi, discu-
tiendi convenire, cùm tamen ab
affectionibus communissimis, o-
dore, & sapore, idem facilè sensu-
um judicio possit decidi.

*Oleum li-
gnorum.*

Ex lignis ipsis non minimâ pro-
veniunt quantitate olea, licet con-
trà experientiam chemicam & au-
topsiâ oleum ligni sancti dari ne-
get *Waleus meth. medend. pagi-
na 68.*

*Salia alca-
lia.*

SALIA alcalia, per incineratio-
nem & elixiviationem parata, pro-
prietatem obtinent saponariam,
(unde & saponaria & lixiva audi-
unt) & resolutivam, quæ cum per
inte-

intestina & lotium recedant, intestinum resolvunt fordes in illis meatibus, &, ut cum *Higmore* loquamur, in corpore adhibita, succos figunt & præcipitant acidos, fermentationem tollunt, atque sic sine tumultu & turbatione cibi in ventriculo dissolvuntur, & sanguis per totum pacatius circulatur microcosmum.

TERRA insipida, primum in *Terra sua* compositione mixtorum fundam^{Caput mov-}entum, & ultimum in resolutio^{tum,}ne, astringendi & siccandi qualitatibus prædita, rarius in medicum cedit usum, mechanicorum attamen operationibus variis non leve præstat commodum.

Hæc principia uti se invicem li^{Principio-}gant & sustinent, ita in se invicem^{rum chimi-}mutari, magnamque inter se habe^{corum con-}re convenientiam ab effectis con^{sentientia.}cludere licet, in specie salis conve-

nit cum terrâ, quâ cum reliqua principia in mixto quasi ligat; cum oleis, quæ facilè adsumit, & sulphura rerum evocat; cum aquâ, in quâ promptissimè solvitur; cum spiritu, cui per digestionem ex parte etiam combinatur.

Ita ex aquâ fieri posse olea, experimento demonstrat *Helmontius de trib. princip. chim.* ex oleis Sal volatile elici potest, ex Sale terra &c.

Salium diviso communia, in fixa, seu lixiba,

Cum verò Salia, si nomen consideres, sint duplicia, *fixa* seu *alcalia*, & *volatilia*; illa quidem, ut dictum, per incinerationem, vel succorum expressorum exsiccationem hætenus parata in officinis locum adepta sunt splendidum, crystallifatis fulgentia spiculis, nitore oculis grata, sapore non ingrata, viribus non inefficacia. Salia verò volatilia herbarū adhuc dum per

Et volatilia

per se, solitaria, non existerunt, sed sub oleis occultata, quæ Sale volatili pollere & notissimum est, & infra probabitur magis; spiritibus etiam ex parte mixta, & sub alcalium velo quasi sepulta, quamvis hoc posterius ex eo dubium videri posset, quod fixa salia resistunt igni, volatilia jugum illius ferre imparia, flammæ, licet acidæ putatæ, cedunt & in auras evolant, item quod lixivis eadem propelluntur.

Sed mirè ludunt hæc principia, *Principiorum chemicorum lusus.* ita, ut quando exhausta creduntur omnia, lateat nihiloominus unum vel alterum illorum etiam in fecibus. Hoc vel vulgatissimo exemplo vini manifestum est, quod, separatione partium impurarum à puris factâ, clarescit, & quod antea in musto nil nisi aquam quâdam inspidam destillando præbe-

B 7

bat,

bat, exferentibus se partibus spirituosiss, fit paulò post generosum vinum, & spirituosus liquor, ut vel in bibentium vitris strias pingat. Attamen in abjectis fecibus latet adhuc vini spiritus, communiter dicti, non minimus apparatus, & Sal volatile copiosum, quod ex ficcatis ritè fecibus igne retortæ elicitur, unde axioma: optimi vini, optimæ feces, quo de elegantissimè differentem vid. *Nobiliss. D. Daniel. Ludovici Tr. de volatilitate Salis* Pri pag. 14.

Neque dubium est in fimo mandandis fecibus herbarum, à destillatione residuis, latere adhuc tum spiritum, si rem rectè accipias, tum ignis vari- volatile. Ita enim si ignis her-
as producta bam tractet, ut recens destillationi
chimica: subjiciatur, uti communiter fit, nil nisi aqua insipida ferè prodit, odore sæpe rei exhaustæ, proportio-
nali

naliter considerata, vix ad amu-
sim respondens. Eandem si ali-
ter tractes, mediante fermenta-
tione egregium nancisceris spiri-
tum: si iterum aliter, oleum ma-
gis redundabit, & sic porro. Imò
& gradus ignis, & modus ipsum
applicandi ejus effectum variat,
quo de vid. *Cartes. princip. philos.*
part. 4. §. 122. & 123.

CAP. III.

In animalibus dari Sal vo-
latile, differit.

A Nimalia & ipsorum partes *Salium vo-*
examine ignis subjectæ in *latilium e-*
ventionem Salis volatilis *tymon*
primitus subministrasse videntur
chimicis. Volatile verò dicitur,
tum respectu fixi, tum quia facile
avolat & aufugit, uti v.g. Sal vola-
tile

tile Cornu cervi, licet benè illud munias, non æquè semper retinetur, sed auras petit, rubellum post se relinquens liquorem. Unde fixationes institutæ sunt variæ, partim cum C. C. usto aliquoties illud sublimando, partim, qui optimus & legitimus modus est, cum acidis. cum spiritibus acidis. Acida enim compedes injiciunt mercuriali huic Proteo, eumque ligant tantisper, donec resolutis per lixivaporis iterum sibi restitatur volatilitas.

Spiritus essentificati. Alii spiritus proprio sale suo volatili quasi essentificant, quomodo optimè & adservandi & adsumendi ☉ volatile inventus est modus.

☉ *volat. animalium perfectorum, & hominis,* Neque verò animalia majora & perfecta solum copiosissimo gaudent sale volatili, ut homo, cujus cranium hexagonâ figurâ sal fundit

dit volatile, sanguis, urina, fortassis etiam secundina, & ossa ejusdemigni subjecta idem emittunt.

Cervi cerebrum est quasi portorium quoddam, quò delata merces per id aliò transferuntur, non tanquam in apothecam, in quâ debent reponi, sed ulterius provehuntur, & in cornua abeunt, humanis usibus singulis annis decidua, & specie quâdam vegetationis renascentia. Hæc cum spiritu fundunt Sal volatile copiosum, quod tamen ulterius in oleo ultimo fœtido quoque abundare nemo fortean negaverit. Ejusdem sanguis sal præbet volatile.

Sed etiam uti formicæ sua bilis *Imperfectiorum* est, ita & Sal suum volatile, & vel minima animalcula & insecta idem liberali obtinent munere.

Can-

1. *Cantharidum*, *Cantharides* gaudent Ole quodam volatili acerrimo, in urinam liquabili, quâ vesica solum afficitur. *Formica*, vel manu percussæ, nares mirum in modum ferunt. Animalculum ob id est valdè calidum, ita sentit *Erastus epist. 6.* & humorem in se tenuissimum habet, igneum ferè. Liqueat hoc ex earum morfu & perfusione. Perfundunt enim humore quodam cutem, iratæ cum sunt, tenuissimo & egregiè mordaci & calido, quod permingere vocant Germani. Vidimus ex illis paratum Sal volatile penetrantissimum, in cerebri affectibus nobilissimum, quod vel odore solo partium nervosarum dolores & lancinationes lenit.
2. *Formicarum*, *Formica*, vel manu percussæ, nares mirum in modum ferunt. Animalculum ob id est valdè calidum, ita sentit *Erastus epist. 6.* & humorem in se tenuissimum habet, igneum ferè. Liqueat hoc ex earum morfu & perfusione. Perfundunt enim humore quodam cutem, iratæ cum sunt, tenuissimo & egregiè mordaci & calido, quod permingere vocant Germani. Vidimus ex illis paratum Sal volatile penetrantissimum, in cerebri affectibus nobilissimum, quod vel odore solo partium nervosarum dolores & lancinationes lenit.
3. *Lumbricorum*, *Lumbrici*, licet frigidiores, terramq; velut intestina perreptent, sale tamen volatili in tantum abundant,

dant, ut & externè applicati so-
lùm membris dolentibus solamen
adferant, & in sal volatile resoluti.
Fit hoc si vel longâ prius digestio- ^{per longam}
ne in putrilaginem fatiscentes de- ^{digestio-}
hinc destillentur, quâ ratione ta- ^{nera,}
men foetidum & ingratum evadit
medicamentum. Vel, quod me-
lius est, si per retortam destillatio
fiat ex recentibus & vivis lumbrici- ^{Vel ex visis}
cis, cum s. q. cinerum cribellato- ^{cum s. q. ci-}
rum inspersis, unde spiritus con- ^{nerum.}
furgit sale volatili refertus, multa-
rum virium, quod, præter odorem,
acidis instillatis ex emplò probari
potest.

Viperæ, delicatum & mundum ^{4. Vipera-}
animalculum, par ratio est serpen- ^{rum & ser-}
tum, olim combustionem in cineres ^{pentum,}
sal theriacale veteribus præbue-
runt. Illæ, si abscisso capite & cau-
dâ, (viperas præsertim mares, ^{præprimis}
certis de rationibus, foeminis, con- ^{marinis,}
tra

tra commune asertum, præferimus) cute, pinguedine, jecore & corde peculiaribus usibus reservatis, intestinis verò exemptis, spinæ ipsarum destillentur, oleum, spiritum & sal volatile copiosum exhibent, nauseabundo tamen quodam, ex empyreumate, cum fœtore, quam ob rem spiritus ingratus admodum evadit, ☉ verò volatile l.a. separatum à quamplurimis pro panacæâ ferè habetur, & summo arcano.

*cum spiritu
nauseabundo.*

Tacemus animalium ungulas, & cornua alia, ipsasque spinas, bilem felleam, &c. ne nimis excrescat hic discursus.

*Sal. Volat. in
animalibus
operationes
in statu s.n.
& p. n.*

Quin nondum separatum sal volatile in animalibus operationum quamplurimarum est autor tum naturalium, tum præter naturam. Hinc enim resolutis in stomacho cibis chylus albescit, idemque

que à salibus volatilibus magis digestus in sanguinem mutatur, quæ genuina est purpuræ sanguineæ origo.

Coctio enim illa animalis, seu in specie elixatio, & calor, instrumenta sunt, quibus natura spiritus in cibo potuque latitantes evocat, & in Sal volatile commutat. Sal volatile in sanguine copiosè jam existens ceu menstruum genuinum recipit & adsociat sibi partes homogeneas volatiles, easdemque porrò exaltatas purpurâ suâ tingit. Sic si salia volatilia misceantur cum oleis destillatis, accedente digestionem tinguntur in colorem rubrum. Quid mirum itaque est, si salia chyli volatilia & partes oleaginosæ coctione exaltatæ purpureum nanciscantur colorem, quæ verba sunt B. D. D. Mæbii l. 1. epit. instit. medic. c. 11. p. 53.

*in coctione
& sanguificatione.*

Eis-

*Venenorum
origo.*

Eisdem volatilibus salibus venena in quamplurimis venenatis animalibus, fortassis etiam ab apibus, vespis &c. inducta punctione symptomata deberi, suo loco probabimus.

CAP. IV.

In plantis dari Sal
volatile.

*Sal metallo-
rum magis
fixum.*

Cum concessum sit, abundare in regno animali potissimum Salium volatilium proventum, metallorum verò & mineralium illis affinium plerumque Sal magis fixum sit, (quo de specialiter alibi tractabimus) unde difficilis Tincturarum paratio, videndum de vegetabili regno, num & illinc salia volatilia in medicum usum peti possint.

Nul-

Nullum dubium est de antiscor- ^{Sal volatile}
buticis plerisque. Ita cochlearia, ^{plantarum}
arum, nasturtium omne, piperitis, ^{antiscorbu-}
naphanus, rusticanus, sedum minus ^{icarum}
(quod si per se destilletur, miro
lusu nil nisi aquam insipidam præ-
bet) & alia eo potissimum nomi-
ne magnæ famæ & præconii exi-
stimata sunt, quod sal volatile in
illis resideat, specificum in hercu-
leis morbis, scorbuto, affectu hy-
pochondriaco, obstructionibus
pancreatis & mesenterii &c. adeò
ut naturæ benignæ matris nutu
ibi potissimum provenire à qui-
busdam putata sint, ubi scorbu-
ticum miasma quasi endemium &
vernaculum malum est.

Et adeò quidem increbuit ho- ^{an expresse}
rum salis volatilis existimatio, ut ^{succo tam}
creditum sit, expressum cochleariæ ^{citò abolet,}
succum & recensitorum reliquo-
rum, si per breve solum temporis
spati-

*dubitatur.**In earum
adhibitione
cautela.*

spatium steterit, amittere statim volatilitatem suam, de quo equidem pace eorum, quibus receptissima placet sententia, dubitare hîc allubescit. Et ob eandem rationem receptum est magis verum axioma, quod plantæ hæ antiscorbuticæ non præscribantur benè in formâ decocti vel extracti, quia vis h. m. avolet; vel si decoctio adeò placeat, illam instituendam esse in vase duplici, & quidem igne leniori.

*Abundant
sale Volatili
& plantæ
cephalicæ.*

His extra dubium positis, quod in herbis antiscorbuticis dictis reperiatur Sal quoddam volatile, plantæ quoque cephalicæ in numerum volatilitate gaudentium adscriptæ & receptæ fuerunt, ut *majorana, rosmarinus, salvia, ruta,* atque similes. Ac horum volatilia salia simplicium totam crasin conti-

continere asserit philosophus per ignem *Helmontius*.

Audeo asserere, duplex Sal vo- *Digisso Sal.*
latile esse in plantis, *aliud patens, volatilis*
seu manifestum, *aliud latens seu herbarum.*
occultum. In dictis cephalicis &
antiscorbuticis plantis detegitur
Sal volatile odore & sapore acri,
subtili, & penetrante.

Quis verò neget in medii qua- *An in medii*
si generis herbis, ut rosis, liliis, *generis her-*
scordio, absinthio, aliisque idem *his quoque*
reperiri & dari, licet, ut apparet, *detur.*
minori quantitate?

Ast de plantis planè insipidis, *An in pla-*
vel frigidis, gramine, papavere, *ne insipidis*
lactucâ, endiviâ, acetosâ &c. ne- *vel frigidis,*
mo hætenus, qui vel maximè de
proximè delibatis & recensitis
illud concesserit, hoc facile dixe-
rit, ita præsertim, ut demonstra-
ri illud possit, & juxta vulgatum
illud, in quæ quid non resolvitur,

C ex

ex iis non constat, cum defecerit
in eo hucusque artificium analy-
ticum chemicum, illud tenebris
involutum mansit.

*Probatur
r. Inductio-
ne ab ali-
mento ani-
malium.*

Verùm enim verò ; cum quis
cogitat & perpendit, cervum sal
præbere copiosissimum volatile,
qui tamen, ut alia bruta animan-
tia, (omnia nihilominus sale vo-
latili referta) gramine solùm
vescitur, herbisque quæ nun-
quam tam felix chemicus potuit
in sal volatile redigere, quàm sto-
machus cervinus: Viperas item
vel ex autopsiâ nostrâ, ali gra-
mine, licet sapius, itidem expe-
rientiâ nostrâ oculari, mures de-
glutiant integros; lumbricos vel
terrâ ipsâ pasci; formicas rode-
re arbores, granaque in futu-
rum alimentum congerere, &
ligna; cantharides folia arbo-
rum depascere; imò in nobis
ipsis

ipsis quotidie ex insipidis & non falsis manifesta confici salia, lege digestionis humanæ, subit animum discursus, annon etiam ex illis Sal volatile realiter elici possit?

Neque enim cogitatione apprehendi potest, tam multiplicativum esse calorem animalium, vel insiti & innati Salis volatilis fermentum, ut tam copiosè diffundi, dilatari, extendi, & ex herbis etiam, quæ nihil tale in se contineant, parari, & quidem in copiâ possit.

Concessum fuit hætenus chi-^{2.} à Simili-
micis, ipso ex frigidis etiam plantis spiritus elicere posse ardentes & confortantes: cur non etiam dato hoc ex iisdem Sal volatile prodire possit, cum spiritus ardentes de Sale volatili participare sit in confesso?

C 2

Fu-

Fumum accensarum herbarum & lignorum oculos mordicare admodum, nemo est qui nesciat; jam verò mordicatio hæc aliunde non provenit, quàm à Sale volatili, quod cum aquâ evolat, & illud ipsum est, quod oculos, utpote delicatioris sensus, ferit. Hoc ὀφθαλμοφανὴς etiam elucescit ex fuligine, à fumo per successivum in auras abitum parietibus furnorum appositâ. Hæc enim, ex ligno præfertim quercino, (quercus enim Sale volatili copiosius, ut, in animalium genere cervus, pollet, hinc quod salia volatilia rebus durationem præprimis conferant, annosa quercus, longævus cervus ob ætatem dicuntur) igni subjecta Sal volatile præbet copiosum, vel in agone existentibus pro cordiali summo & refe.

3. Exemplo
 fumi & fuliginis,
 que sale volatili est
 referat,

refectivo commendatum, indicio evidenti, latitasse hoc prius in lignis. Quod verò non ex plantis combustis omnibus similis fuligo accrescat fornaci, forsitan subtiliori adnumerandum est volatilitati, quæ ab acidis lignorum spiritibus magis ligatur, licet nec illud ex toto concedamus.

Ex vitis fructu, uvis, paratum vinum, Sale volatili insignesse, præter alia vel inde sole meridiano clarius patet, quod, ut supra jam diximus, ex fecibus vini solum siccatis, fortassis etiam ex fecibus cerevisiæ, l. a. possit Sal volatile nobilissimum produci, cum tamen nec vitis ipsius folia, nec uvæ ullum habeant saporem volatilem.

Virere arva & prata ridere, ineunte vere, ubi à benigno solis

C 3

calo.

Unde colo-
res produ-
cuntur, &
immutan-
tur.

calore evocantur Salia, eadem-
que rorem tanquam Sal centrale
mundi imbibunt, & per totam
ferè æstatem, oculi nunquam
viore & dulcedine istâ saturan-
di testantur. Jam verò Sal colo-
rum esse principium, ex ipso Pa-
racelso, *tract. de pestilent. tit. de ca-
balâ*, & aliis locis pluribus con-
stare potest. De quo videatur
prolixè *Simon Pauli quadripart.
Botan. classe tertiâ sub helio tropio*,
ubi inprimis p. 334. ex *Paracel-
so* confirmat $\ominus$ & Sium , non
 Δ , colores efficere. Et experien-
tia tinctorum id cuius neganti
demonstrare sufficit, cui alia
possent accenseri, nisi brevitati
jam studeremus. Ita si Tinctu-
ræ violarum guttas aliquot Spiri-
tus C. C. vel $\ominus$ lis *ci instilles
color confestim mutatur ex pur-
pureo.

purpureo in viridem, ut taceamus alias mutationes, quæ pro diversis instillatis liquoribus diversimodè visum & mentem delectant.

Hinc est, quod Sal volatile balsamum quasi & vitam plantarum constituit, non minus ac in animalantium genere vitalium actionum genuinum & verum præcipuumque est instrumentum.

Panis, è vegetabilium genere confectus, simul ac famelico offertur ventriculo, famem extemplò abigit, spiritus labantes reficit, vires refocillat, antequam vel chylus vel sanguis exinde possit perfici. Quin ipsi furno pistoris pro coctione adhuc concreditus, spiritum de se exhalat analepticum, & non infimi

*In Sale Gos-
lat. est vita
plantarum.*

*6. Exempla
panis.*

*Ejus spiritus
analepticus.*

ad ventriculi & pulmonum affectus ordinis.

*Cur ingesto
cibo fames
statim sedetur.*

Eadem ratio est in brutis; vix ingesto gramine bos egenum & urgentem satiat appetitum, quod sanè non videtur aliunde procedere, quàm quia statim salia volatilia in tria ista receptacula, nervos, venas & arterias sese vibrant, & ocyus corpori indigenti succurrunt, quàm balsamicum, melius adhuc digerendum & coquendum, nutrimentum. Quæ omnia latius deduceremus, nisi nos prodromum scribere specimen recordaremur.

*7. Cryſtalli
ex cydoniis,
opio & benzoe*

*probant Sal
volatile.*

Ex cydoniis, opio & benzoe cryſtallos elegantes aliquoties nobis Vulcanus obtulit, manifesto indicio, illos Salino & mercuriali deberi principio, & licet primo obtutu nihil minus inesse quàm salinum talismodi appareat

pareat, ipsi tamen experientia
subscribendum. De hac latius
agitur in *opiologia nostra curiosa*,
propediem edenda.

Omne reliquum dubium dis-^{8. Ab expe-}
solvit, & argumentis omnibus in^{rientia, quâ}
contrarium sufficiens est dicta^{innotuit} *sal vola-*
jam experientia, quâ innotuit^{tile.}
nobis ex certâ quâdam herbâ *Sal*
volatile *cale elegantissimum,
sine ullâ additione suspectâ, quæ
vel micam de sale participasset,
& quod magis est, sine igne pro-
ductum. Quâ inducti, licet dif-
ficile sit à particulari ad univer-
sale argumentari, audemus ni-
hilominus asserere, eodem mo-
do posse, si non ex omnibus, mul-
tis tamen, aliis plantis idem
perfici & ad oculum demon-
strari.

De modo procedendi in spe-^{Conjunct}
C 5 cimi

*processus
promitti-
tur.*

cimine altero, sive Experimen-
to ipso, sine ullo furo aut dolo
differemus aperte, late, & can-
didè.

CAP. V.

Modi eliciendi Sal vola-
tile ex plantis.

*Proleptio
Sal. Volat.*

DAri in plantis omnibus
Sal volatile, facile quis
credat, sed ut demon-
stretur, & in apicum sistatur vo-
latile hoc & fugitivum, hoc opus,
hic labor est.

*1. Cum Spi-
ritu Vini
aquosiori.*

Communiter plantæ antiscor-
buticæ cum Spiritu Vini aquo-
siori (in aquis quippe lubenter
solvuntur Salia) destillantur, ut
is in se absorbeat, quicquid vo-
latile in plantâ hæsit, relictis in
vasis fundo foliis inodori, & sa-
pore pristino omni penitus exu-
tis,

tis. Hic quidem modus percom-
modus est, odoremque herbæ in
spiritum derivat, indicio & vir-
tutes esse communicatas, sed
Sal volatile hoc nihilominus suo
modo latens est, neque acidis
instillatis spiritibus effervescit,
neque in alembico spiculiformes
exhibet particulas.

Aquosiores verò spiritum vi-
ni requirunt chimici, cum ob
dictam jam suprâ causam, tum
quia Spiritus Vini rectificatus sa-
lia, ex ipsorum hypothese, non
solvit, unde in præparatione ef-
sentia: $\delta\iota\jmath$ ex croco metallorum
non elutriato, Tincturâ item Sa-
lis $\text{F}\ddot{\text{r}}\text{i}$, aliorumque similium
jubent recipere similem non de-
phlegmatum Spirit. Vini, ut
Sal eò melius solvatur, juxta il-
lud: $\alpha\epsilon\iota\tau\omicron\ \delta\omicron\mu\omicron\iota\omicron\nu\ \delta\upsilon\ \delta\omicron\mu\omicron\iota\omicron\nu\ \pi\alpha\text{-}$
 $\epsilon\gamma\kappa\alpha\lambda\epsilon\iota$, simile semper gaudet si-
C 6 mili.

*Cur hunc
adsumant
chimici.*

*An conve-
niat in ef-
sentia Sa-
linis extra-
hendis.*

mili. Notandum autem est, accedente digestionē felicius longè rem succedere & optatius cum Spiritu Vini rectificatissimo, omnique aqueo phlegmate studiosè orbatō. Rationem jam adducere nolumus, solū ad experientia Lydium lapidem provocantes, quā consultā exemplō videre licet Sal phlegmate solutum secessum à spiritu reliquo facere. Contra ea ex Tincturā Fri cum optimè rectificato Spiritu Vini paratā, hoc iterum ad tertias circiter abstracto, & residuo ad crystallandum commodè locato, crystalli Salis Fri egregia utilitatis & splendoris consurgunt. Sed ad rem.

*Cryſtalli
Salis Tar-
tari.*

*2. Modo
Glaube-
riano.*

Glauberianus modus hactenus usitatus fuit in nominandis vegetabilium volatilibus Salibus.
ubi

ubi combustione herbarum, in furno peculiari per retortam institutâ, (vid. *D.D. Rolfincius l. 5. chim. in art. form. redact. f. 1. cap. 1. pag. 281.*) cum spiritu & oleo recipientia vasa inrant, rectificatione postmodum separanda & reponenda. Sed violenta ea nimis videtur, in plantis recentibus præsertim, mixtorum profugatio, & verum quidem est, ob combustionem Sal volatile destillando abire & posse ex parte in excipulum meare, sed nullum dubium est, destrui hoc modo violenter totum mixtum, & tam tenero plantarum corpore, confusionem potius fieri quàm resolutionem.

Eodem modo ex lignis liquor^{Et huius} volatilis acquiri potest, si fumus^{simili,} aliàs evanescens, relictis solummodò ad furni parietes in
C 7 fuli.

fuligine vestigiis, per debitum instrumentum excipitur in grande receptaculum.

4. *Cum acidis figentibus,* Nonnulli, ut Sal illud volatile demonstrare queant, cum nōrint, acida figere volatilia, affuso v. g. *nasturtio aquatico* ~u Salis rectificato, illudque igni concredentes, Sal volatile expectant, quod iterum in ~u Salis solvunt, & pro spiritu aperitivo hypochondriaco singulari habent.

5. *Cum fermento panificum,* Alii, cum fermentationem sciunt esse clavem veram, additā fermenti vulgaris panificum parte, idem v. g. *nasturtium*, sine spirituosus aliis commixtis destillationi commitunt, ut eliciant spiritum Sale volatili inebriatum, sed nec hoc pacto damnatur voto artifex.

No.

Notum est & præsuppositum ^{6. Cum al. calibus.} certum, propelli ab alcalibus fixis salia volatilia, hinc quæstio oritur, annon illis in consortium adscitis, v.g. cineribus, Sale Samentorum, vel cujusvis herbæ alcali proprio scopus præfixus possit adquiri? quod itidem vix concesserim.

Vel an calx viva, ceu illa quo- ^{7. Cum cal. ce fixâ.} que de Sale participat, propellere Sal volatile herbarum etiam possit, veluti urinæ additum statim illud prodit, curiosum est, de quo in posterum discurremus latius.

Adesse verò in calce vivâ Sal ^{Dari in calce vivâ Sal fixum.} quoddam fixum, patet, quia 1. volatilia propellit, per jam dicta de urinâ, quod itidem præstat in Sale *co. 2. extrahit sulphura, non solum commune, pro lacte $\frac{A}{\pi}$ is, dehinc cum acidis præ-

præcipitando, sed etiam antimonii.
 3. cum acidis commixta ~um
 urinosum efficit, ut cum ~u
 Oli philosophico, vel ~u Sa-
 lis communi, aut etiam cum alu-
 mine, quo de vid. *Dn. Ludovic.*
Dissert. pharmaceut. 1. pag. 445.
 4. aqua superfusa fit acris. 5.
 gangrænam tollit. 6. in erysi-
 pelate conducit, præsertim, si u-
 trobivis se adsociet quid scorbu-
 tici. 7. oleo superfuso non stre-
 pit, &c.

8. *Ex Salibus fixis.*

Quomodo è salibus fixis vo-
 latile possit fieri, exemplo Salis
 Pri tractatu peculiari elegan-
 tissimè & profundissimè disserit i-
 dem sapius laudatus *Dn. Ludo-*
vici.

9. *Modus*
Helmonti-
anus pri-
mus,

Modus Helmontianus est cele-
 berrimus, quem exemplo Salis
 cinamomi volatilis demonstrat.

Quan-

Quando, *ait*, oleum cinamomi suo Sali alkali miscetur, absque omni aquâ, trium mensium artificiosâ occultâque circulatione totum in Salem volatilem commutatum est, quod verè essentiam sui simplicis in nobis exprimit, & usque in prima nostri constitutiva sese ingerit. *l. de trib. pp. chim. §. 84.* Sed hic licet certò procedat, particularis tamen solùm est, & pretiosior. Neque enim ex omnibus plantis olea destillari, præsertim in copiam, possunt, nec Sal æquè alcali promiscuè parari, cum plantæ aquæ parcius illud præbeant, &c.

Venit hîc in mentem *alius Hel-Secundus. montianus modus, Tractatu, aura vitalis, inscripto*, aliquo modo suggestus, ubi dicit, quod hîc aquæ vitæ combibita in sale Tartari

tari ficcato, vix fiat semuncia Sal-
lis, cœterum totum corpus fiat
aqua elemental̃s, ut prius erat.
Hujus possibilitatem *Glaſerus l. 2.
traicte de la chimie, cap. 20. p. 352.*
experientiâ sua stabilit & confir-
mat, qui mediantibus spiritibus
acidis sæpius Spiritum Vini in Sal
volatile reduxit, modo sequen-
ti, quem, quia non omnium teri-
tur autor manibus, è gallico in
latinum verſum h. l. placet descri-
bere. Conſiſtit verò breviter in
eo, ut libra una ſpiritus Mtri
benè rectificati indatur in vitrum
amplius longo collo præditum,
huic guttatim per vices inſtille-
tur Spiritus Vini ꝑ̄riſatus, hinc
apponatur ſtatim alembicus cœ-
cus vel aliud vitrum, quod cum
collo alterius convenit, benè clau-
ſis juncturis, idque tamdiu re-
petendum per integrum diem,
donec

donec nulla sentiatur amplius pugna & activitas. Hoc modo habetur liquor medius inter Spiritum Vini & Spirit. ☉, nec corrosivus sc. nec inflammabilis. Qui si destilletur lento calore per Alembicum, in fundo remanet Sal album & volatile in paucâ quantitate, saporis acido-acerbi, qui additione Salis alcali facilè ascendit & sublimatur.

Curiosus & ille processus est, ^{10. Destillatione plantarum per se.} quo aliqui spiritum seu aquam veronicæ per se destillant, contusam plantam in cucurbitam vitream usque ad superficiem vasis replendo & igne subdito liquorem volatilem proliciendo.

Fermentatione perire Salia volatilia, solenne & commune est ^{An fermentatione pereant Salia volatilia.} effatum in destillatione spirituum è vegetabilibus tali Sale refertis, quod supra jam de succis

eq.

eorundem tactum fuit. In contrarium autem tot exempla prostant, ut pauca hîc loci afferre sufficiat. Obstat nempe fermentatio illa communissima in musto. Inde enim tantum abest, ut pereant spiritus volatiles, ut potius in apricum prodeant, & conspicui fiant, quorum antea nil tale aderat. Sic urina humana, pro Sale volatili inde producendo, communiter ab omnibus digeri jubetur & putrefieri, licet absque digestionem hâc extemplo possit volatilitas proferri.

Fermentatio duplex. Fermentatio alia est *destructiva*, quâ mixti forma penitus perit, & hæc ad putredinem tendit; alia *excitativa*, quæ latentia evolvit, in conspectum sistit, & se-junctis à se invicem vinculis seu elementis nova producit corpora. Si per fermentationem hanc in-

institutam abutuntur moliuntur volatiles salinæ partes, possunt etiam fermentatione acquiri.

Statuimus ergò, fermentatio-^{11. Salia vo-}
ne quâdam artificiali mediante^{latilia fi-}
ex plantis si non omnibus, pluri^{sunt medi-}
bus saltim, ex aliis forsan magis, ^{ante fer-}
minus ex aliis generari posse il-^{mentatio-}
lud ipsum Sal volatile, quo de
generalis interim sufficiat hæc
descriptio, quod plantæ debeant
contundi, digeri, & justo tem-
pore Sal volatile colligi. Plura
enim hæc vice, donec in pluri-
bus experimenti pateat veritas,
non licet.

Salia ipsa plurimum ad fermen-^{Semetipsa}
dum faciunt, & si modò natu-^{evocant.}
ræ ductum sequaris, facile seipsa
evocant.

Plantæ amaricantes, ut Sal fi-^{Sal volatil.}
xum copiosum per incineratio-^{ex amaris}
nem de se præbent, ita & copio-^{plantis.}
sum

fum Sal volatile dare perspicuum est, cum illæ ut plurimum mercuriali simul abundant volatilitate, quod exemplo absinthii manifestum est.

*Activitas
Saliū
Volatilium.*

Hoc modo cum calor plantarum & agendi energia maximam partem dependeat à Sale volatili, perspicuum fieri potest, quàm felix futura sit medicina, si ex illis Sal volatile & quidem copiosum parare possimus.

*Salia vola-
tilia modò
in semini-
bus excel-
lunt,*

Distingui potest inter plantas. Quædam Sal volatile magis in seminibus gerunt, ut *hordeum, filigo, triticum, fructus leguminosi, anisum, carvum, censa* &c. unde eleganter dicuntur semina plantarum nihil aliud esse, quam Sal congelatum, coctum & digestum, & hæc causa est, quod vel levissimâ ebullitione in aquâ vis hæc seminifica pereat, quia
sa-

alia solvuntur in aquâ, quamvis duriora nonnulla, ut nuclei cerasorum, per alvum egesta fructificare posse & germinare statuuntur.

Alia in herbâ & foliis Sal volatile magis eminens possident, ut *Modò herbâ & foliis,*
cochlearia, nasturtium, draco esculentus, ranunculus aquaticus &c.
 Quædam denique in radicibus, ut *Modò in radicibus.*
raphanus rusticanus, arum, acorus,
 &c.

E primis & ultimis Sal volatile quidem produci posse non desperandum censemus, cum ex *An ex primis & ultimis elici possint?*
 seminibus istis per fermentationem spiritus vini frumentaceus dictus &c. elici possit, & virtus potior radicum istarum in usum trahatur, utraque verò ad fermentandum apta nata sint. At tamen ex herbis ipsis & foliis potissimum Sal volatile fieri posse, *funt potissimum ex herbis ipsis,*
 me-

*Maximè
vere,*

*Et ex recen-
tibus.*

mediante fermentatione peculia-
ri, experiētiā suprà citatā indu-
cti credimus; idque præprimis
tempore verno vel æstivo, cum
plantæ adoleſcunt, & Sal vola-
tile, ut ita loquar, adhuc in her-
bâ eſt, non penitus digeſtum,
cum diffuſius ibi ſit, & facilius
manui artifici obſecundet, con-
tra ea in ſeminibus digeſtum jam
eſt, ligatumque, & tunc tempo-
ris plantæ ipſæ exarent, cum in
ſemina jam perfectâ omnis quaſi
vis pertranſiit. Hinc, qui Sal
volatile ex plantis parare ſuſti-
nuerit, ex recentibus eadem fa-
cere præſumat oportet. Sicut
enim ex putrefacto ligno nullum
vel pauciſſimum per combu-
ſtionem & incinerationem elui-
tur Sal fixum; Parili ratione ex
ſponte ſuâ marcidis & deciduis
plan-

plantis & herbis extrahi Sal volatile nequit.

CAP. VI.

Uſus Salium volatiliū
è plantis paratorum
generalis.

Obsoleta ferè est *SECTA* ^{*secta me-*}
METHODICA, ^{*thodica an-*} ^{*tique*} ^{*Patroni fuerunt Themison, Soranus, Theſſa'us Trallianus & alii,*} ^{*qui in omnibus morbis nil niſi*}
Patroni fuerunt Themison, ^{*laxum, ſtriſtum & ex his mix-*}
Soranus, Theſſa'us Trallianus & alii, ^{*tum attendebant. Statuebant*}
qui in omnibus morbis nil niſi ^{*enim morbum omnem conſiſte-*}
laxum, ſtriſtum & ex his mix- ^{*re vel in aſtriſtione, ut*}
tum attendebant. Statuebant ^{*quando fluxiones naturales ſunt*}
enim morbum omnem conſiſte- ^{*ſuppreſſæ, qualia ſunt vitia re-*}
re vel in aſtriſtione, ut ^{*tentorum, ut alvi adſtriſtio, ſup-*}
quando fluxiones naturales ſunt ^{*preſſio*}
ſuppreſſæ, qualia ſunt vitia re-
tentorum, ut alvi adſtriſtio, ſup-
preſſio

pressio mensium, hæmorrhoidum, sudoris, urinæ &c. vel in laxitate, ut symptomata excretorum diarrhœa, dysenteria, hæmorrhagia & similia, vel medio modo se habere, ut ophthalmia cum fluxione &c. unde tria conflunt ipsorum axiomata universalia :

*Axiomata
universalia,*

1. Quicquid adstrictum est, esse laxandum.

2. Omne quod p. n. laxum est, astringendum.

3. In medio casu illi auxilium ferendum esse, quod magis urget, de

de quibus videatur latius *Lauremberg. in Portic. Aesculap. cap. 5. pag. 26.*

Liceat hoc applicare ad *fi- Applicata*
xum, volatile & medium, & to- ad fixum,
ta medicamentorum classis in volatile &
medium.
 universum morborum genus ar-
 mata sub hac divisione contine-
 bitur. Ita medicamenta *CE- Exempla*
PHALICA, & ut magis res ex- *cephalico-*
rum,
 emplo pateat, antepileptica sunt
 vel *fixa*, ut *corallia*, *Cinnabaris*
nativa &, alia; vel *volatilia*, ut
planta cephalice odorata, *ipsarum-*
que olea, ~ *CC. ol. succini*, *ca-*
storeum, ~ *Salis *ci volatilis &c.*
 vel *media*, ut *cranium humanum*,
C. C. philosophicè preparatum, *suc-*
cinum in substantiâ, *ungula alcis*,
paonia.

In **CORDIALIBUS** in- *Cordiali-*
ter FIXA recensentur *perle, co- um,*
D 2 *callia,*

rallia, lapides quinque pretiosi, succus citri; VOLATILIA: moschus, ol. citri, camphora; MEDIA: ambra, bezoar, mixtura simplex &c.

Stomachi-
corum,

Inter STOMACHICA FIXA sunt: lapides ☉, conchæ preparatae, creta, crystallus, ☽, Salis; VOLATILIA: ut aromata, & inde destillata olea, arum, balsamum de Peru; MEDIA, ut pimpinella, ebur preparat: &c.

Et aliorum. Et sic consequenter in hysteri-
cis, antiscorbuticis & reliquis. Qui itaque noverit hæc pro morborum diversitate variare, & fixum volatili, volatile fixo debite opponere, nã ille felix morborum erit artifex & morborum causam juxtim & remedia appositè cognoscet, præcipitationis doctrinam

nam plenariè exhauriet, & accurate ubique aget.

Nullus ferè datur morbus, qui ^{Usus volatili-}
 non pro diversitate circumstan- ^{lium salu-}
 tiarum à salium volatilium virtu- ^{um in mor-}
 te sibi exoptet suppetias. ^{bis variis} Volatilia subtili suâ penetrantiâ poros cerebri obstrictos aperiunt, somnum lethargicum & apoplecticum stertorem excutunt, nervis ceu portitoribus spirituum liberum meatum pro sensu & motu partium concedunt, cor, lipothymia & syncope dejectum, & motu vix perceptibili vibrans, erigunt, suffocationes hypochondriacas & hystericas tollunt, sanguinem attenuant, & multa alia commoda afferunt, quorum hîc vel meminisse solum satis fuisset, cum totum hæc sibi poscerent tractatum.

D 3

Quan-

*Penetrant
totum cor-
poris*

Quanti jam æstimanda e-
runt Salia volatilia herbarum tot
feculis desiderata? Eunt hæc in
penitiorem culinam viscerum, a-
corem absorbent, quæ penitiori
recessu pertinacius occultiusque
restitant, remoras tollunt, & quic-
quid boni à simplicibus seu mi-
xtis, ex quibus parantur, deside-
ratur, illud omne largo explebunt
modio.

*Heroicum
sunt præsi-
dium,*

Differt curatio morborum.
ὅ γὰρ πᾶσαι, ἔπε ὁμοίαι, ἔπε
ὁμοίως ἀσπράττονται, ἀλλὰ ἕ-
πην αὐτῆς δύναμιν ἐκείνη. Non
enim omnes aut similes sunt, aut
similiter pertmctantur, verum se-
cundum vim propriam singuli. Quæ
πολυχειρίαν requirunt, ab heroi-
cis volatiliū Salium præfidiis
levamen poscunt. Febrium co-
hors & morborum herculeorum
cater-

caterva his terga dare & cedere
coguntur, subsistere nescia.

Ut spiritus Salis ☿ri in vinum *Sanguine
depurant,*
feculentum instillatus omnes fe-
ces ad fundum detrudit, vinum-
que sincerum reddit ; ita & in
corpore nostro exturbantur à
volatilitate hâc subtilissimâ im-
puræ è sanguine feces , fibræ in
ordinem rediguntur , grumi di-
scutiuntur &c.

Hinc sapientum est consilium, *unde à
chymistis
mire com-
mendan-
tur.*
si eò pertingere nequeamus , ut
liquorem alkahest , & medicinam
universalem acquiramus & com-
paremus , saltem discamus red-
dere Sal ☿ri volatile. Quous-
que jam provehemur, si ex tam
speciosis omnis generis plantis
Sal proferamus volatile, non mi-
nus realiter, quàm Sal Tartari
volatile existens, coagulo , con-
sisten-

sistentiâ simile, viribus nobilissimum?

Ufus inferiores,

Ufus inferiores præstat sicco hoc loco præterire pede; non enim dubitamus & ad mechanicas artes inde redundare posse suum commodum.

CAPUT VII.

De

Poris Salium volatili- lium.

*Doctrina
pororum
nobilissima,*

Um Pororum doctrina sit & subtilis admodum & utilissima, hodiè à viris celeberrimis, *Cartesio, D. D. Erasmo Bartholino & Nobilissimo D. D. Schenckio* in lucem protrahata & novis experimentis nobilitata; è re visum fuit & de poris Salium volatilium breviter dispicere.

cere. Ita enim & Veteres ex Em-^{Jam à pete-}
pedoclis doctrinâ ἀπορροαῖς seu ef-^{ribus}
 fluvia rerum necessario poros
 requirere scripserunt, εἰς ὅς καὶ δι-
 ὧν αἱ ἀπορροαὶ πορεύονται καὶ
 τῶν ἀπερρώων τὰς μὲν αἰετόειν
 εἰσὶ τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάτεις
 ἢ μείζους εἶναι. In quos & per quos
 effluvia hujusmodi emanant; ex ef-
 fluviis autem quaedam poris quibus-
 dam congruere, quaedam minora
 vel majora esse. Vide Platonem in
 Menone p. 14.

Cui suffragatur Plinius l. 22. Tradita &
Histor. natural. cap. 24. Est & ra-^{commenda-}
 tio subtilitatis immensæ, inquit, ^{ta.}
 à Platone descendens: Corpuscu-
 lis rerum lævibus, scabris, angu-
 losis, rotundis, magis aut minus
 ad aliorum naturam accedenti-
 bus: ideo non eadem omnibus
 amara aut dulcia esse. Unde pa-
 tet, quantum figurarum doctri-
 na,

D 5

na,

na, ab ipso medicinae parente
Hippocrate tantopere celebrata,
 innitatur his ipsis mixtorum po-
 ris.

*Pori Salia-
 um Volati-
 lium sunt
 acuti,*

Subtiles,

*Licet non-
 dum sepa-
 rata sepe
 occulten-
 tur,*

Quoad Salia verò volatilia, si,
 quatenus è mixtis *producta & se-
 parata*, considerentur, poros ea
 nacta sunt *acutos*, hinc linguam
 feriunt, & nares, hinc obtusis
 his spiculis cum oleo facillimè
 neſtuntur &c. Deinde *Subtiles*,
 unde facillimè penetrant, & in
 corpus assumpta celerrimè labo-
 rantibus visceribus vitalibus fe-
 runt suppetias, & vel è stomacho
 nondum egressa in sanguineam
 massam vibrant effectus.

Quatenus verò adhuc *in mixto*
sunt & ut componentia in confide-
 rationem trahuntur, subtilitas
 quidem hæc & acuties pororum
 per effluvia convenientia, vel po-
 tius hæc per illos sese exserunt,
 fed

sed sub mixturâ reliquorum principiorum modò magis, modò minus, quin sæpe ita occultantur, ut ad sensum tum saporis, tum odoris nulla illorum detegi possit præsentia, exemplo *ossium, cornuum, craniorum animalium*, quo de paulò post plura.

Porosa esse Salia volatilia patet *Aerem facile admittunt.* exinde, quia aerem facilius admittunt, & ab eo resolvuntur, unde in auras promptissimè evolant, & si eadem non fixata adservare animus sit, id omne in aeris admittendi prohibitione curatissimâ consistit. Facillimè quoque parent a-
rent pori eorum aquæ, & spiri-*que, spiritibus, oleis,* tibus, oleisque. Ita spiritus C. C. omnem suam vim mutuatur à Sale volatili, cujus si quantitatem sufficientem solverit & quasi imbiberit, reliquum in fundo vitri crystallifatur.

D 6

Quin

*Salia vola-
tilia sunt
porosissima.*

Quin inter omnia principia reliqua sunt porosissima. Porositas enim hæc Salium volatilium necessaria erat pro facili cum reliquis principiis nexu. Cum enim instar mercurii omnibus sese misceant, poris tanquam instrumento uti voluit natura, qui efficerent, ut subire se invicem & coadunire possint.

Unde colorum diversitas.

A pororum hac dispositione pendet & colorum diversitas & variatio, quo de supra egimus, & tam frequens id est experimentum apud Tinctores, ut ejus rei exempla ubivis occurrant. Iisdem varietas Tincturarum chemicarum debetur, id quod vel in supra jam tactâ *Tincturâ violarum* est notissimum, quod pro affusione diversorum liquorum summè illius varient colores. Ita ex æte, prout hoc vel alio modo
dis-

disponuntur pori, Tinctura confieri possunt, rubra, flavæ seu crocæ & nigræ. In usu nobis est *Tinctum Martis absinthiacæ* elegantissima, quæ fit, si essentia absinthii compositæ paucissimæ instillentur guttæ, de liquore quodam *Artiali*, ubi in momento consurgit nigricantissima Tinctura, quam describimus in *diatribe nostrâ de Sale *co*, propediem edendâ.

Isdem poris accepta refertur *Pori Sal. facilis vel difficilis volatiliū* *facilium* est mixtis prolectio, aliorumque principiorum in Sal volatile commutatio. Si viscido pori hi quodam detineantur, vel oleoso occludantur vinculo, diutissimè durat, manetque in corporibus, unde ossa animalium, crania, cornua, ungulæ diutissimè illud

D 7

ad-

adservant, & ex cranio humano etiam in cœmiterio reperto novimus epilepticos non rarò auxilium sibi quævisse, ut & ex eodem Sal volatile adhuc destillari potest, vid. *Quercet. Tetrad. cap. affect. cap. 27. p. 329.*

Prout variant mixta, E contrario, ubi rarioris compagis & texturæ, liceat nobis ita loqui, sunt mixta, eò promptius abitur molitur Salia volatilia, unde flores & plantæ odoriferæ fluxæ sunt & diu non durant, in respectu ad illas, quæ odore, nisi cum liquore balsamico, carent.

Convenient cum poris cerebri, Convenientiam habent pori Salium herbarum volatilium præcipuè cum poris cerebri, cordis, & sanguinis. Hinc, ipso *Plutarcho* teste, ἐνίων ἀνθρώπων ὁσμέαις ἄνω σπιόντα μύραις περὶ τὸν ἐγκέφαλον οἱ πόροι τῶν αἰσθητηρίων ἐκκαθά-
τάσσονται

ῥαίεγνται, quorundam florum odoribus sursum dissipatis ad cerebrum, fit, ut pori instrumentorum sentiendi expurgentur, & humores incidantur, sensim absque vehementi ictu aut agitatione discussi, simulq; cerebrum naturâ frigidum refocilletur. l. i. sympos. p. m. 647.

Hinc in virium defectu volati- Cordis,
lia tam citò Cordi laboranti subveniunt, & ut odores quasi immediatum contactum cum spiritibus vitalibus habent, coagulationem fibrarum sanguinis, adeoque grumescentiam impediunt, in lipothymiâ, syncope & palpitatione cordis non minimi usus, in pulsus etiam intermittentiâ sæpius à nobis feliciter adhibita.

Hinc etiam ubi concentrato^{& sanguinis:} fixoque leviter sanguine (quod^{nis:}
Hippocrates ἀπὸ λήψιν τῶν φλεβῶν
no-

nominavit) veluti in dictâ modò
 lipothymiâ, febrium insultu, ca-
 chexiâ, scorbuto, febri albâ vir-
 ginum &c. contingit; videas il-
 licò totum corpus frigesce-
 re, torpere, & pallore livoreque per-
 fusum languescere: evocato au-
 tem rursus & sibi restituto per vo-
 latilia sanguine, hui ! quàm su-
 bitò omnia calent, denuò flo-
 rent, vigent, splendentque ! ut
 verba *Harpei Exerc. de Gen. ani-*
mal. 50. pag. 193. huc applice-
 mus.

*Item poris
 nervorum,*

Conveniunt eadem præcipue
 poris nervorum, hinc spiritus vo-
 latiles & Salia, *ci, *C. C. vipe-*
rum, quibus jam *herbarum*
 quoque addimus, volatilia, in
 paralyfi & apoplexiâ unicè pro-
 fiant.

*& totius
 corporis.*

Imò cum poris ipsis corporis
 hu-

humani mirè consentiunt pori
Saliū volatilium, quorum for-
des abstergunt, insensibilem
transpirationem juvant, & pare-
goricum dolentibus partibus ad-
ferunt solatium, &c.

Unde autem nactæ sint hanc *Unde hic*
configurationem particulæ vola- *pendeat*
tiles, & cui debeatur ulterius hic *pororum*
pororum situs & collocatio, pla- *situs.*
cet cum *Rolando Sturmio febrif.*
cort. Peruv. part. 2. pag. 79 (ubi
accuratiora plura huc spectantia
reperire licet) ad causam primam
sive summum motorem jam re-
currere, quàm ulteriori discursu
ea pertractare.

Igneus est ollis vigor, & cœle-
stis origo.

CAP.

CAP. VIII.

Salia volatilia cum
Mercurio com-
parat.

Mercurius

Irabilis ubique est Mer-
curius. Verus hic est
Proteus & Vertumnus,
variâ specie ludens.

est triplex:

Triplex datur mercurius: 1.
mineralis. 2. cœlestis. 3. chemicus.

*Mineralis,
qui variè
mutat,*

Admiranda singulorum est na-
tura. *Mineralis* contrectari a-
mat, sin contrectetur, cedit; mo-
dò sub specie fumi per ignem e-
volat, modò, igne variè tracta-
tus, album, rubrum, flavum, ni-
grum & plures colores induit.
Cum fixus putatur & mortifica-
tus, vitam resumit ceu phoenix
novus ex cineribus, & novo ni-
tore

tore currit; cum destructus videtur, latet, & multiplici facie, figurâ, pondere, aliisque accidentibus chemicis imponit. Nunc arbuta fingit, nunc spiculis apparet horridus, nunc purpuram simulat, nunc prata.

Penultimus in Planetarum ordine ^{Cœlestis} cœlestis mercurius, ^{viribus} iidem ^{variat.} mirabili variat vultu. Cum beneficis, ♀e & ☿e, junctus, bonus habetur ab Astrologis, cum maleficis ♄no & ☿te, malus; quibus enim jungitur, illorum induit naturam, calorem, frigus, humiditatem, siccitatem coëfficit, prout cum hoc vel illo communicat socio, facitque, si statuenda est astrorum in mores & morbos vis non minima, vertumnos, ardeliones, inconstantes omnium horarum homines.

Ch.

*Chimicus
ex horum
similitudi-
ne dictus*

Chimici considerantes macrocosmum cum microcosmo cum viderent præter insipidam aquam, terram, salem, sulphur, dari in mixtis adhuc aliud principium, quod de horum omnium qualitatibus participaret, nullas verò tam peculiare, proprias, solitarias & distinctas, ut reliquæ, haberet affectiones, illi nomen dedere Mercurii. Attributa illi sunt levitas, subtilitas, penetrantia; vegetat & crescere facit mixta, vitam & motum dat, in perpetuâ interim actione & motu existens, unde ligatur quasi à fixioribus reliquis.

*Ejus affe-
ctiones*

*Vix ex-
primi queunt.*

Imò deficiunt illis termini proprii, pro exprimendâ ipsius naturâ genuinâ, unde, quod sit Mercurius, clarum esse, quid verò sit, obscurum asserunt. Quibus motus *Sennertus Consens. & dis-*

diffensu cap. 11. pag. 184. Quid illud sit, scribit, quod Chimici unanimi ferè consensu pro tertio principio ponunt, & Mercurii nomine exprimunt, malo dicere: *non liquet*, & meam seu ignorantiam seu dubitationem ingenuè confiteri, quàm pro demonstrationibus & solidâ veritate ea venditare, quæ dubitationibus non carere ipse scio.

Hinc alii spiritus nomine ipsum indigitarunt, & liquores spirituosos è plantis eductos pro ipsarum Mercurio habuerunt. *An spiritus plantarum sint Mercurius,*

Jam verò ipso chimicorum *dubitatur*, primicerio, *Paracelso*, teste: quicquid ardet, sulphur est, *tom. III. de morb. metallar. c. 3.* Ergo cum spiritus hi sint inflammabiles, & in totum deflagrare apti nati, cuiusvis dijudicandum relinquimus, an

an cum sulphuris, an verò Mercurii naturâ plus habeant commune, cum τὸ Φλογιστὸν proprium sit sulphuris, non Mercurii, & Sennerti verbis, sulphur non semper in formâ oleosâ & pingui apparet, sed sæpe etiam in spirituosâ, ut in spiritu vini videre est. *l.c. p. 183.* Quo nomine non adeò inconcinne accuratioribus sub nomine oleorum veniunt.

*Possunt in
Sal. Volat.
mutari.*

Accedit, quod spiritus ejusmodi ardentes in Sal volatile possunt mutari, quod præter alios secretiores modos cum Salibus volatilibus, si rem rectè aggrediaris, efficitur. Ita spiritus urinæ si miscatur cum spiritu vini dephlegmato, in momento spiritum vini in offam albam, mirè tamen fugacem & subtilem coagulat, annotante *Helmontio c. 3. de lithias. t. 5.* Et idem jam annotaverat

rat Sennertus laudatus l. c. p. 166.
 cui gemina sunt, quæ eam in rem
 scribit B. Mæbius, Epit. inst. l. c.
 pag. 53. & illustris Boyleus Tentam.
 physiol. pag. 80.

Nec animum exsaturant, quod, ^{Mercurii}
 eleganter licet, nonnulli scri- ^{descriptio-}
 bunt, per Mercurium intelli- ^{nes alie.}
 humidum primigenium, ac spiri- ^{I.}
 tum, seu partem spiritalem, quæ
 nunquam sine liquore seu vehi-
 culo suo esse potest; per Δ , ca-
 lidum innatum, per Θ , siccum
 radicale, seu corpus, quod ba-
 sis, cui reliqua duo superstru-
 cta.

Multò minus assentiri illis pos- ^{2.}
 sumus, qui Mercurium spiritum
 illum $\alpha\iota\theta\epsilon\rho\acute{\omega}\delta\eta$, & $\epsilon\sigma\tau\acute{\iota}\alpha\nu\ \alpha\nu\acute{\alpha}\lambda\omicron\gamma\omicron\nu$
 $\tau\acute{\omega}\ \tau\acute{\omega}\nu\ \alpha\sigma\tau\epsilon\rho\omega\nu\ \sigma\omicron\iota\chi\epsilon\acute{\iota}\omega$ dicunt,
 quippe elementata cum purissi-
 mis illis corporibus cœlestibus nil
 habent commune, sed interitui
 sunt

sunt obnoxia, quod circa naturam calidi innati prolixius deduxere & sufficienter recentiores philosophi & medici.

*Mercurius
nil aliud
est, quam
Sal volat.*

Audemus exercitii gratiâ defendere, verum herbarum & animalium Mercurium (de mineralibus & metallis hâc locus non est disputandi, quod suo tempore fiet quoque) nihil aliud esse quàm Sal volatile. Hoc faciliè persuasum sibi habebunt illi, qui utriusque hujus naturam penitus introspiciunt.

Locus Paracelsi.

Paracelsi hâc de re sententia extat libro 1. *paramir. cap. 2.* ubi volatilitate Mercurium definit, id enim, quod in ligno effumat, Mercurium esse, *asserit*. Quod *inquit*, ardet, Sulphur est, quod fumat, Mercurius est, quod relinquitur cinereum, Sal est. Sulphur solum ardet : mercurius solus fu.

fumat ; in cinerem quod vertitur,
solum sal est.

Quercetanus de rerum signat. ex. Quercetanus. mercurium Salem rerum omnium volatilem admixtum habere, & cum sulphure præcipue colorum esse autorem, concedit, ut ut *defensione contra anonymum* aliter paulò eundem definire videatur.

Neque, si autoritatibus certare & aliorum vellemus, deessent plures, quas tamen huc trahere nobis mens non est, qui potius re ipsâ id eruere & demonstrare satagimus.

Sal volatile est illud, quod de *Sal volat.* omnibus chimicorum principio- *de omnibus* rum qualitatibus participat. *reliquis* Fa *principiis* cit hoc ad saporem rerum, ad o- *participat;* dorem, ad colorem & inflammabilitatem, quod ultimum vel unico exemplo patet Nitri & Θ lis *ci invicem mixtorum & calcinati-

E

nato-

natorum, quo de in *Ephemeridibus Germanorum Anni Ildi obs.* 197. egimus, latius de eo acturi in citatâ *diatribe curiosâ de Ole & co.*

Est volatilius & subtilius in mixtis,

Sal volatile, seu mercurius hic, est volatilius & subtilius corpus in mixtis. Subtilius enim esse oleis tum propriè tum impropiè spiritibus communiter dictis, nemo est qui neget, quod tum ex dosi tum ex aliis patet.

Obiectio

I.

diluitur, volatilitatem pluribus esse communem principis.

Nec est, quod quis objiciat, ex solâ volatilitate, quod pluribus ea sit communis, rem decidi non posse. Verum enim est, suo sensu & phlegma posse dici volatile, quia ignem fugit, & volatilitatem hanc communem esse cum oleis. Sed negari non potest, tam, quod principaliter volatilitas debeat mercurio, quàm quod olea ipsa aërea volatilitatem suam agnoscant maximam partem à mercurio.

mercurio seu sale volatili, quod videmus in oleis expressis, quæ Alembicum transcendere renuunt, & quamvis ex oleosis, non simul acris, in quibus scilicet oleum cum terrestreitate quasi est remixtum, v. g. ex semine hyoscyami, lini &c. studiosè tentes destillare sulphur seu oleum, illud tamen ex voto nunquam succedet.

Neque argumentum illud valet, *Obj. 2.* olea supernatant aquæ, ergò sunt ^{quod olea} volatilia, non enim tam ob volati-^{superna-}litatem, quàm pororum ramosita-^{tent.}tem & partes asymbolicas supernatant, unde olea caryophyllorum, cinnamomi, aliorumque potius fundum petunt, quam superiora, cum tamen non minus sint olea & quidem subtilissima.

Nec denique illam moramur *Obj. 3. ab* objectionem, quâ ab onomato-^{onomatolo-}logiâ seu appellatione argumen-^{giâ seu}tari

*denomina-
tione.*

tari aliquis potest, dici hactenus
& vocari hoc principium Sal vola-
tile, non χ ium. Si enim in re
conveniamus, parum de nomine e-
rimus solliciti. Quapropter si con-
ferantur salia fixa alcalia cum vola-
tilibus, magis ea discrepare, quam
convenire, certum est.

*Consensus
& dissensus
salium vo-
latilium &
fixorum.
Differunt
sapore,
odore,
poris,*

Solo ferè conveniunt colore &
cristallificatione, pugnâ item cum
acidis. Differunt verò, quin se-
cum invicem pugnant, *sapore*, al-
calium enim sapor est lixiviosus,
volatilium urinosus; *odore*, alca-
lia sunt inodora, volatilia pene-
trantissimo gaudent odore. Dif-
ferunt & discrepant in primis po-
ris, à fixis enim salibus propel-
luntur & fugantur volatilia. A-
quæ omnes invicem miscentur,
amicabili nexu omnes maritan-
tur spiritus, olea expressa & de-
stillata se subeunt, sola salia fixa
con-

conjugationis sunt impatientia.

Non competunt soli volatili affectiones $\odot$ lixi; à sale radicali-
 ter omnis est constantia, inqui-
 unt Chimici, Sal volatile est in-
 constantissimum, quæ causa est,
 quod mercurii dominium certum
 statuatur indicium, inconstantia
 in rebus imperfectè digestis, seu
 corruptioni obnoxiiis, teste *Nollio*,
l. 4. phys. Hermet. c. 4. Salia alca-
 lia in humido liquefcunt & in sic-
 co coagulantur. Salia volatilia o-
 mnis suffuratur aer. Fixa salia per
 se destillari nequeunt, & si ignis vi,
 ab aliis admixtis segregata, eò a-
 digantur, ut fluorem adipiscan-
 tur, vertuntur in liquores acidos.
 Nihil minus videre est in volatili-
 bus, quæ promptè levissimo eti-
 am calore alembicum transcen-
 dunt, ut alia plura discordia ar-
 gumenta transeamus.

E 3

Specio-

*Obiectio
4. de Sale
Volatili ex
alcalibus
parabili,*

Speciosius in contrarium argumentum objici potest illud, quod ex salibus alcalibus destillari possunt spiritus volatili Sale imprægnatissimi. Ad hoc verò studiosè respondere impræsentiarum suis de causis dubitamus, cuius tamen privatim rationem reddi-
turi.

*Mercurius
se omnibus
reliquis
principiis
afficiat,*

Jungitur hic Mercurius omnibus reliquis principiis, participat cum phlegmate, quo cum facillè coit & liquatur, cum sulphure facillimè combinatur, cum terrâ abscondi se patitur, quod patet Sal volatile C.C. cum C.C. usto fixo sublimando. Ubivis sese miscet, cooperatur, & licet sepultum videatur, nihilo tamen minus adest. Cum sulphure facit colores & odores, cum sale sapes &c.

Principia chimica sunt vel *acti-
va*, vel *passiva*. Passiva sunt ∇ a &
Terra.

Terra. Activa $\ominus$, Δ , $\S$: & inter *Est princi-*
 hac omnia præcellit activitate Mer- *pium valde*
 curius. *actuum.*

Nullus ergò alius Mercurius *Est sal. so-*
 In vegetabili regno datur, quam *lat. in vege-*
 sunt $\ominus$ ia volatilia. Nullus item *tabilibus;*
 in animali, quam Salia volatilia. *animali-*
 Hic est Mercurius iste, qui san- *bis;*
 guinem circulat, & movet, horolo-
 gii nostri inquires & æquipondi-
 um. Hunc ex omni sanguine pro-
 ducere est facillimum, contrà mer-
 curium mineralem nemo inde, nisi
 eo per illinitionem prius inquinato
 produxerit.

Respondet hic $\S$, scribente *Respondet*
 Nolliol. c. aeri, quod calori admo- *aeri,*
 tus nihil ferè esse deprehendatur,
 quàm aer seu vapor, qui statim
 in auras evanescat. Aquæ verò *aquæ,*
 comparari potest, quod sit fluidus,
 nec proprio, sed alieno termino,
 dum in suâ naturâ est, continea-
 tur,

tur, quæ est humidi apud Aristotelem definitio.

CAPUT IX.

An actu insint mixtis Salia
volatilia, an potentiâ,
disquiritur.

*Varia sunt
in herbis
particulæ,
sub nomine
principia-
rum.*

ADesse particulas in herbis
diversi generis, aqueas, sa-
pidas, acres, acidas, balsami-
cas, salinas, terreas, &c. nemo ne-
gaverit. Illæ tamen non æquæ
in omnibus sub formâ aquæ, olei,
salis volatilis seu ξ ii, Salis fixi, &
terræ, actu sunt & dantur.

*Actualiter
in quibus-
dam & ad
sensum;*

Effluit quidem ex vite, betulâ,
aliisque præcis vel perforatis a-
qua; oleum ex nuce moschatâ, ca-
ryophyllis, aniso, hyoscyamo &c.
actu oculis sese offert, & exprimi-
tur, ut de antheris in corylo, juni-
pero,

pero, musco terrestri, typhâ palu-
stri &c. taceamus. Sal volatile in
aro & Sinapi manifestè & actua-
liter linguam, ex raphano rustica-
no, cepis &c. evaporantia effluvia
oculos & linguam feriunt. In sa-
libus naturalibus dictis Sal actuali-
ter abundat, & ex arundine saccha-
rum de naturâ Salis stillat. Ex aliis
terrenum quid sub formâ pulveris
excidit, & in salicibus aliisque arbo-
ribus vetustis tale quid collectum
vel hortulanis vicem terræ gerit fer-
tilioris.

In aliis verò potentiam hunc *In aliis et-
actum præcedere ipso sensuum, rō poten-
judicio liquidum est. Quis enim tialiter,*
v. g. in hyoscyamo, (hunc enim,
ceu minus sale fixo præditum
communiter habitum, adduci-
mus, quod nobis Sal alcali exhi-
buerit, non levi proventu) Sal al-

E 5 cali

cali actuale agnoscat: Quis in plantis insipidis, nec acribus, in sanguine item, cranio, & cornibus animalium Sal volatile dijudicet? Quis ex solo aspectu aquam in lapidibus, saxis & mineris, oleum in Tartaro, papyro & aliis dignoscat?

Arida est planta capillus ȝis, & videtur prorsus exsucca, nihilominus libra una herbae parum abest, quin expressione facta tantundem succi fundat, quem inesse vix jurato alius credat.

Nunc di.

*finis est
necessaria.*

Unde distinguendum videtur inter hæc principia. Considerantur enim, ut supra jam innuimus, vel ut mixtum componentia, vel inde separata. Et videtur coincidere hæc controversia cum illâ Philosophorum, quâ disputant, an elementa actu insint mixtis, an potentia?

Dici-

Dicimus ergò, actu quidem ^{Componuntur mixta} componi mixta ex quinque his ^{ex principiis chemicis} principiis, (loquimur cum chemicis) eadem tamen actualiter in omnibus inesse, prout inde dantur separata, iisdem figuris, poris, & affectionibus, de eo valdè dubitari potest.

Quin videtur solum lusus esse in terminis. Negari enim non potest, particulas & poros herbarum igne variè inverti, mutari, ^{Sed igne mutantur eorum pori} destrui, & ut *Cartesii* acutissimi & particula illa huc applicemus *ex meteor c. 3. la,*

S. 19. pag. 225. palam liquet, producti hujus vel illius per ignem à mixto partes easdem esse, quæ antea mixtum composuere, sed illas inter se collisas & vi ignis agitas, modò ex rigidis & inflexibilibus plicatiles, ex teretibus planas & secantes evadere, modò ex flexilibus & plicatilibus in inflex-

E 6

xiles

xiles & rigidas, modò ex fixis in volatiles, modò ex his in fixas &c. mutari, unde postmodum coloris, odoris & saporis diversæ admodum manant differentiæ.

Et idcirco rectè dicuntur inesse potentiæ. Hinc cum unius corruptio sit alterius generatio, reverà dici potest v. g. Sal per incinerationem plantæ productum potentiâ extitisse antea in herbâ, quàm in cineres eadem verteretur, & per aquæ elutriationem prodiret in conspectum, licet ejusmodi particulæ Salinæ antea præinexistenterint actu, verùm sub aliis poris & figuris, adeoque in objectâ hâc materiâ aliquid fuerit, quod per ignis adminiculum elici per generationem potuit. Vid. *D. Rolfincius loco sæpe laudato chim. in art. form. red. lib. 1. cap. 5. pag. 58.*

Objectiones diluuntur. Et hinc cadit argumentum. subtile pariter & frequens; Ex nihilo

hilo nihil fieri, unde subsumere
volunt quidam, ergò principia **I.**
vel actu adfuisse prius in mixtis *Ex nihilo*
oportet, vel ex nihilo aliquid fie- *nihil fieri.*
ri, cum ea quæ fiunt, fiant vel ex en-
te, vel non ente. Huic præter jam
dicta unicum illud opponimus *Scaligeri* :
Si ex nihilo nihil fit, er-
gò id quod aliquid est, in nihilum
reverti nequit. Par enim ratio cre-
ationis & corruptionis. Nam si è
punctis nullum potest confieri
corpus, corpus item nullum in
puncta resolvi poterit. Et sic di- **2.**
visio *ἐγχειρήσεων* chimicarum in *De divisio-*
σύγκρισιν καὶ διάκρισιν solutionem *ne operati-*
& coagulationem locum suum ob- *onum chi-*
tinere potest. Est enim reverà *micarum,*
hæc separatio quædam, licet ne-
vâ accedente pororum inversio-
ne è potentiâ in actum deducan-
tur.

E 7

Sic

*Exemplum
adducitur
vulgare.*

Sic si v.g. libra una spiritus seu olei vini immisceatur libris decem aut pluribus aquæ, reverà dicere possum, Spiritum vini actu inesse aquæ, quia manibus meis ipsum infudi, eundem verò inibi adesse potentiâ (respectu ad novam inde ejus reductionem & productionem) ipse gustus aperiet, qui illud non pro Spiritu vini, sed pro aquâ, utpote prædominante habebit. Sed diutius his immoramur præter intentionem, quæ omnia fusius & accuratius discutiet *Magnif. Dn. D. Rolfincius in prælaudatâ chimia editione alterâ*, quam habet præ manibus.

*Distinctio
¶ inesse.*

Videtur distingui eleganter, posse inter *in* inesse *materialiter* & *formaliter*. Materialiter principia chimica mixtis insunt actu, non verò æquè formaliter, cui fini ignis accedens, & variè partes immutans formam aliam producit, adeo.

adeoque per transmutationem ejusmodi ibidem generantur, tanquam nova entia, fitque, quod eadem forma non erat ante.

Illustrationis verò gratiâ ad- *Qua sunt,*
ducere non incommodum judi- *multiplici-*
camus locum *Aristotelicum*, ex *ter sunt ex*
lib. 1. physic. cap. 7. ubi scribit *Phi. Philosopho,*
losophus, fieri aliquid, multiplici-
ter dici, & inter alia : Fiunt, *in-*
quit, quæ sunt simpliciter (id est,
substantiæ, vi accidentium) alia
quidem *μεταγεννασις*, *transfi-*
guratione, ut statua ex ære : *τὰ ἢ*
παραθεσις, alia verò *appositione*, ut
quæ augmentantur : *τὰ ἢ ἀφαι-*
ρέσις, alia verò *subtractione*, ut ex
lapide Mercurius : *τὰ ἢ συνθεσις*,
compositione, ut domus ; *τὰ ἢ*
ἀλλοιωσις, alia verò *alteratione*, ut
quæ vertuntur secundum mate-
riam. Locum habent in produ-
ctione principiorum chimico-
rum

Quis modus rum tum ἀφαίρεσις subtractionis, se-
b. l. valeat. paratio, tum ἀλλοίωσις seu altera-
 tio. Quæ quidem ex dictis jam pa-
 tent.

Divisio alia. Nec abscondit divisio altera, quâ
 tribus constare naturalia corpo-
 ra ajunt sapientes, 1. ἐκ διασώπων,
ex separatīs, ut tritici cumulum,
 2. ἐκ συναπλομένων, *ex contextis*, ut
 navem. 3. ἐξ ἡνωμένων, *ex coadu-*
nitīs, ut animal ex animâ & corpo-
 re. Addunt alii 4. τὸ κτμίξιν, *ex*
mixtione, ut mulsum.

An ergò sa- Quid itaque statuamus de Sale
lia volatilia nostro herbarum volatili, curio-
plantarum sis fortean lubido erit nosse, præ-
insint actu, fertim, cum dixerimus, id sine i-
vel poten- gne paratum esse. Pro præcipuo
tia, enim & palmario ferè id addu-
 cunt communiter argumento, ut
 probent, actualiter omnia Salia
 dari in mixtis, exemplo succi ace-
 tosi, aliorumque sensim exsiccati,
 ubi

ubi cum tartaro herbarum Salina
concrefcunt fpicula. Sed ut paucis
refpondeamus, id in fequenti expe-
rimento ipfo, Bono cum Deo, latius
promittentes : Si actualiter inefl,
eur haftenus à nemine fuit in apri-
cum productum?

Arbitramur idcirco, ut in prin- *Refponde-*
cipio capitis hujus innuimus, ad- *tur ex prin-*
efle particulas volatiles in plantis, *cipius Car-*
quas fi quis per fupra propofita, *tesianis &*
mercuriales vocare voluerit, libe- *Aristoteli-*
rum id ei relinquimus. Illæ verò *cis.*
cum fine destructione mixti non
poffint ita aptari, ut fenfibus oc-
currant, locum hîc meretur ge-
neratio illa tertii modi *Aristotelici*
ex lib. 1. de gener. & corrupt. c. 3.
quâ ex infenfibili fit fenfile, & ex
non manifeflo & latente conſpi-
cua ad fenfum & apparens
ſubſtantia.

CAP.

CAPUT X.

Convenientia & discre-
pantia Salium volatilium,
feu, An omnia Salia vola-
tilia sint ejusdem ge-
neris?

Q Biter suprâ tacta fuit
controversia de spiritu-
um oleorumque com-
muni & discrepante usu. Cum

verò eadem quæstio de volatili-
bus moveri salibus possit, placuit
peculiari de eâ agere capite. Nam

si fateri volumus, quod res est,
idem de omnibus principiis chi-

*An princi-
pia Chimi-
ca omnia
conveni-
ant,*

micis quæsitum est, cum non mo-
dò de oleis & spiritibus, uti jam
diximus; verùm etiam de Sali-
bus alcalibus controversatur: an

omnia

omnia ejusdem sint naturæ, & in qualitatibus conveniant, adeoque aliud pro alio substitui possit. Idem de phlegmate, seu aquis destillatis, ut non minus de terrâ, seu capite mortuo valet.

Decidi res posse videtur tota *Distingui-*
distinctione. Alia nempe affe-^{tar inter}
 ctiones horum principiorum (pro-^{eorum affe-}
 ut separata sunt è mixtis) sunt *com-*^{diones,}
munes, alia *propria*. Communes
 sunt, quæ omnibus conveniunt;
 propria, quæ singulis sunt quasi pri-
 vata & specifica.

Ita negari non potest, in gene-^{Communes,}
 re secum consentire aquas, quod
 sint insipida; spiritus, quod sint
 sapidi, ardentes, volatiles; olea,
 quod sint *Φλογιστὰ*, ut simul com-
 prehendamus expressa; Salia vo-
 latilia, quod faciliè auras petant;
 alcalia, quod fixiora sint & parti-
 culis rigidis & inflexibilibus &
 igni

igni renitentioribus convenient; terra, quod sit sicca, ut de sapore odoreque ex parte communibus nil dicamus.

*Et privatas
seu pro-
prias,*

Præter has verò communes qualitates, uti herbarum, ex principiis his compositarum, virtutes, ceu mixtorum ut sic, mirum quantum variant, ita & differre ab his separata eadem, efficitur. Licet enim ad sensum & apparenter sæpe illa ipsa videantur esse planè eadem, in rei tamen veritate diversitatem inter ista agnoscere æquum est. Ita in aquis, ob deliquatum Sal volatile, aliumque odorem & saporem iisdem concilians, manifesta est differentia; in spiritibus & oleis ad idem sensuum iudicium jam provocavimus, nam ubivis alia aliaque datur mixtura.

Quoad Salia alcalia, non negamus

mus virtutem specificam, quæ toti ^{in specie ex-}
 conveniebat mixto, maximam par- ^{emplo al-}
 tem destructam esse, utpote si id o- ^{calium,}
 mne possent Salia plantarum, quod
 ipsæ plantæ, ex quibus parata fue-
 runt, sequeretur absurdum, nullam
 vim plantarum fuisse in eâ substan-
 tiâ, quæ per incinerationem &
 combustionem periit. Verùm non
 omnium virium facta fuit jactura,
 sed aliquid de viribus & qualitatibus
 herbæ, v. g. absinthii, carduibene-
 dicti servatur, à quibus postmo-
 dum qualitatibus & viribus fit de-
 nominatio, ut hoc Sal meritò di-
 catur Sal absinthii, non verò misti
 alterius. Vid. sæpe nominatus *Dn.*
D. Rolsincius l. c. l. 5. sect. 1. cap. 1.
pag. 282.

Quod ut penitus indagemus, ^{Virtutes}
 par est, ut fundamentum virtu- ^{herbarum}
 tum herbarum paulò curatius
 pensitemus. Nil dicemus de
 quali-

qualitatibus ipsarum primis activis vel passivis, nec quæ exinde procedunt, & primarum sunt internuntia, secundis, tertiisve, nec, quæ non paucis malè audiunt, de occultis. Sed cum in chimico versemur foro,

*Variant ex
variatione
principio-
rum,*

chimicè eadem scrutemur. Constat nimirum, juxta hæc principia chimica, prout vel phlegmate, vel sulphure, Sale volatili, fixove magis abundant mixta, ita & variare tum ipsorum, tum inde per artem productorum vires.

*Exemplo o-
leorum de-
stillatorum,*

Ita caryophyllorum, nucis moschatæ, anisi, fœniculi, carvi, menthæ &c. vires potissimum adscribendæ veniunt sulphuri, seu particulis oleosis, & Sale volatili remixtis, quod nemo homo diffitebitur. Hinc verò confectarium est, chimicè ex illis prolecta per ignem olea, vel etiam expressa, abundè gaudere simplicis sui facultatibus, & adeò

adeò ipsorum v.g. aquæ, spiritus, salia, easdem non tam benè in corpore humano exprimunt, quam illa ipsa olea.

Sic etiam absinthii & cardui benedicti aliorumque similium amarificantium vis præter mercuriales volatiles particulas bonam partem debetur Sali fixo, unde ipsorum Spiritus, essentiæ & Sal alcali maximè vires illas spondent, quas ab ipsis expectare licet. Ita ut & volatilium mentionem faciamus Salium, antiscorbuticarum plantarum, virtus, *Alcalium, absinthii &c.*
Et volatili-um anti-scorbuticarum;
 uti jam superius tetigimus, in Sale consistit volatili, hinc auxilium inde speratum non tam in aquâ, saleve fixo, quam in spiritu, vel Sale volatili actualiter ex iis prolecto querenda est. Et hoc pacto de aquis quoque idem affirmare possemus, nisi ea in aprico essent & per se paterent.
 Fatendum tamen est, magnam hîc occurrere latitudinem, magnum-

*magna ta-
men cum
latitudine,*

gnumque se offerre differendi cam-
pum, nisi hâc vice hisce solum aliis
id melius discutiendi ansam præbe-
re animus esset. Emicat autem
hinc, à potiori quidem hoc modo
faciendam esse denominationem; ob
maximam verò principiorum inter
se cognationem, & reliqua non
omni excludenda sunt encomio, quæ
solummodò secundariò, non prin-
cipaliter vires sui simplicis susti-
nent.

*Præsertim
cum ipsa
sint mixta,
non pura.*

Cui & illud jungendum videtur,
hæc ipsa per ignem producta cor-
pora & principia chimica non esse
pura, sed mixta, quo de in præce-
dentibus jam differuimus; denomi-
nationem tamen fieri ab eo, quod
in uno vel altero illorum prævalet &
abundat.

Sed de his opinione nostrâ jam
amplius egimus, quare hic TER-
MINALIA sunt.

F I N I S.